

Uloga *Hrvatske revije* u očuvanju i promicanju kršćanstvom nadahnutih tekstova izbjeglih novinara, publicista i književnika u njezinom prvom emigrantskom desetljeću (1951. – 1961.)

Danijel Labaš¹, Dražen Maleš²

Hrvatska revija i njezina uloga u očuvanju i promicanju kršćanstvom nadahnutih tekstova nekih odabranih novinara, publicista i književnika izbjeglih iz komunističke Jugoslavije nakon Drugoga svjetskoga rata tema je ovoga rada koji obuhvaća pregled prvoga desetljeća (1951. – 1961.) toga književno-kulturnoga časopisa koji se u iseljenoj Hrvatskoj prvim brojem pojavio 9. ožujka 1951. godine u Buenos Airesu, a uređivali su ga Vinko Nikolić i Antun Bonifačić. U središtu su istraživanja odabrana imena novinara, publicista i književnika koji su se prije 1945. pojavljivali na hrvatskoj kulturnoj, književnoj i medijskoj sceni, a nakon rata su bili prisiljeni na iseljavanje i izbjeglištvo. Naime, kako je Hrvatska od 1945. postala dijelom komunističke *ex*-Jugoslavije mnogim je novinarima među kojima je bilo i publicista i književnika bilo zabranjeno djelovanje, a mnogi su izbjegli zbog straha od komunističke strahovlade. Spominjanje njihovih imena, kao i vrijednih novinarskih, publicističkih i književnih tekstova u *ex*-Jugoslaviji bilo je proskribirano. U svojoj knjizi *Uništeni naraštaj – tragična sudbina novinara NDH* Josip Grbelja objašnjava da su komunisti nakon Drugoga svjetskoga rata evidentirali 330 novinara koji su bili aktivni između '30. i '40. godina XX. stoljeća. Od njih 330 ubijeno je njih 38, 101 je dobio trajnu zabranu pisanja i objavljivanja, a čak 131 pobjegao je u inozemstvo, ali nisu prestali intelektualno i kulturno djelovati. U ovome se istraživanju

-
- 1 Prof. dr. sc. Danijel Labaš, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: dlabas@hrstud.hr
 - 2 Dražen Maleš, mag. comm., Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: dmales@hrstud.hr

prije svega nastoji pokazati jesu li se u *Hrvatskoj reviji* i u kojoj mjeri javljala imena nekih od tih intelektualaca koje navodi Grbelja, a koji su izbjegli od 6. do 8. svibnja 1945., te na drugome mjestu – na temelju njihovih objava – ispitati jesu li se u *Hrvatskoj reviji* očuvala i promicale kršćanske ideje i vrjednote koje su u komunističkoj Jugoslaviji nakon Drugoga svjetskoga rata bile cenzurirane i o kojima se nije smjelo pisati u pozitivnom kontekstu.

Ključne riječi: *Hrvatska revija*, novinari, publicisti, književnici, iseljništvo, kršćanstvo.

Uvod – kratka povijest *Hrvatske revije*

Kako se ističe na mrežnom izdanju „Hrvatske enciklopedije“ (enciklopedija.hr) književni časopis *Hrvatska revija* bio je mjesečnik koji je izlazio u Zagrebu od 1928. do 1945. godine kao glasilo Matice hrvatske. Slični se podatci nalaze na službenim internetskim stranicama same Matice hrvatske (www.matica.hr), gdje se pojašnjava da je taj časopis Matice hrvatske bio posvećen društvenim i kulturnim pitanjima. Prema preciznim enciklopedijskim podacima, na početku su ga uređivali B. Livadić i S. Ivšić, a od 1930. godine B. Jurišić. Urednik časopisa od 1941. do 1943. bio je M. Čović, a od 1943. do 1945. uređivali su ga B. Livadić i O. Delorko. Pri tome je vrijedno spomenuti da su na početku, to jest u prvim godinama izlaženja *Hrvatske revije* u njoj surađivali i pisali „pisci različitih političkih i estetskih usmjerenja“, dok se od 1933. izrazitije „priklanja političkoj desnici“ (enciklopedija.hr). Među istaknutim se suradnicima spominju mnoga poznata imena hrvatskoga društvenoga i kulturnoga života kao što su V. Nazor, N. Polić, A. Cesarec, M. Krleža, J. Kosor, M. Begović, H. Kikić, N. Simić, V. Bogdanov, I. Frol, J. Pavičić, I. G. Kovačić, I. Dončević, M. Fotez, M. Šufflay, M. Budak, K. Šegvić, F. Lukas, Lj. Maraković, J. Kulundžić, Đ. Vilović, A. Nametak, G. Krklec, T. Ujević, D. Tadijanović, V. Vlasisavljević, O. Delorko, S. Šimić, J. Bogner, K. Georgijević i drugi. Već je iz samoga popisa ovih suradnika jasno da se i uređivačka koncepcija zapravo odlikovala „žanrovskom raznovrsnošću“ koja je obuhvaćala objavu romana, novela, drama, pjesama, esejistike i kritike, ali i „reprezentativnom likovnom opremom (V. Kirin) s vrsnim reprodukcijama J. Račića, M. Kraljevića, V. Becića, J. Miše, grupe *Zemlje*, itd.“

Prema Josipu Grbelji *Hrvatska revija* bio je mjesečnik za kulturno-politička pitanja koji je izlazio u vrijeme Kraljevine Jugoslavije u izdanju Matice hrvatske i to kao „reprezentativan časopis za književnost, umjetnost

i kulturu, u kojem su surađivali gotovo svi hrvatski književnici“ (Grbelja, 2000, 38). Grbelja također objašnjava da je Matica hrvatska „kreirala“ taj časopis kao njen vlasnik „od 1928. do 1929, kada je ugovorom prešla u vlasnost dr. Blaža Jurišića, koji je i uređivao časopis, tiskajući ga u tiskari ‘Narodne novine’ u 1650 primjeraka“. Jednako tako navodi da je Matica hrvatska uplatom od 300 tisuća tadašnjih dinara obvezala vlasnika, izdavača i odgovornoga urednika Blaža Jurišića da će osigurati petogodišnje izlaženje časopisa i eventualni manjak pokriven iz toga pologa. Kako Jurišić nije bio „političko-partijski opredijeljen“, *Hrvatska revija* tada nije objavljivala članke o politici u Kraljevini Jugoslaviji i o vanjskoj politici. „U vrijeme NDH i dalje je izlazila *Hrvatska revija*, ali je Blaž Jurišić bio smijenjen, a za glavnog urednika postavljen je mladi književnik Marko Čović, osobni tajnik Mile Budaka, književnika koji je prije 1941. bio odbornik ‘Matice hrvatske’ i čiji je roman *Ognjište* bio zabranjen 4. srpnja 1938.“ (Grbelja, 2000, 39). Nakon Čovića glavni je urednik *Hrvatske revije* postao dr. Branko Livadić, pa Olinko Delorko, a 1945. Tias Mortigjija.

Kako se ističe na mrežnim stranicama Matice hrvatske, „ponovno je pokrenuta 1951. u Buenos Airesu“ i to pod istim imenom, a objavljivali su ga hrvatski intelektualci u iseljeništvu. Pokrenuli su je Antun Bonifačić i Vinko Nikolić i bila je „kulturno-književni tromjesečnik“. U broju 1 iz 1951. njih dvojica uputila su „Poziv na suradnju u ‘Hrvatskoj Reviji’“ ističući da je „vijest o pokretanju ‘HRVATSKE REVIJE’ općenito je primljena vrlo srdačno među hrvatskim emigrantima svuda po svijetu. Svi smo jednodušni da je potreba kulturno-književnog lista velika, i da treba, konačno, toj hrvatskoj potrebi udovoljiti, i, makar uz najveće osobne žrtve, ostvariti SLOBODNO I NEZAVISNO HRVATSKO KULTURNO GLASILO, KOJE ĆE BITI U SLUŽBI JEDINO DOMOVINE, zastupajući neustrašivo, odlučno i jasno velike i nepromjenjive hrvatske narodne ideale. Potpisanu su stoga, nakon duljeg razmišljanja i priprema te dodira s mnogim hrvatskim pojedincima, naumili ovoj velikoj hrvatskoj potrebi udovoljiti, i – pomoću Božjom i uz potporu cjelokupne hrvatske javnosti – započinju, evo, s ovakvim hrvatskim kulturnim glasilom pod naslovom ‘HRVATSKA REVIJA’“ (Bonifačić, Nikolić, 1951, 13). Pri tome, autori „Poziva“ dodaju da je riječ o književno-kulturnom časopisu hrvatskih emigranata u svijetu, te da će stoga donositi „članke načelne naravi, odklanjajući unaprijed svako osobno razračunavanje ili napadaje. NE ĆEMO SLUŽITI NIKOME, NEGO SAMO I ISKLJUČIVO HRVATSKOJ I NJEZINOJ BORBI ZA DRŽAVNU SAMOSTALNOST“ (Bonifačić, Nikolić, 1951, 13).

Samo tri godine kasnije, 1954. jedini urednik postaje Vinko Nikolić pod čijim je uredništvom časopis od 1966. izlazio u važnim europskim

gradovima kao što su Pariz i München, a od 1978. Barcelona. „Sa svojom Knjižnicom (utemeljena 1957.) Hrvatska revija okupila je više od 600 suradnika, među kojima su bili i F. Lukas, D. Žanko, F. Nevistić, A. Ciliga, I. Meštrović, B. Radica, A. Kadić i dr. Uz književne, likovne, glazbene, kazališne i jezikoslovne priloge objavljivala je memoarsku i putopisnu prozu, socijalno-političke i historiografske članke, eseje i kritike. Pod pseudonimima ili nepotpisani bili su objavljivani uglavnom prilozi iz domovine“ (enciklopedija.hr).

Nakon demokratskih izbora i uspostave Republike Hrvatske nastojanjima urednika Vinka Nikolića *Hrvatska revija* 1991. vraća se u Zagreb, tamo gdje je i pokrenuta – u Maticu hrvatsku, te od tada redovito izlazi kao tromjesečnik (matica.hr). Nakon smrti urednika Vinka Nikolića *Hrvatsku reviju* od 1997. uređivao je Boris Maruna, od 2001. do 2010. glavni je urednik Mladen Klemenčić, od 2011. godine Miroslava Vučić, a od 2012. glavna je urednica Mirjana Polić Bobić.

U svom prilogu „Pedeset godina Hrvatske revije 1951-2000“ Nataša Bašić u *Bibliografiji Hrvatske revije 1951-2000*. – kojega naziva „oglednim projektom“ – ističe kako ta bibliografija „predstavlja hrvatskoj javnosti naraštaj koji je, spletom tragičnih poratnih okolnosti, glavninu književnih, znanstvenih i publicističkih prinosa ostvario izvan domovine“ (Bašić, 2000, V), te da je njezin smisao „u prvom redu da bude znanstvenim vrelom proučavateljima hrvatske iseljeničke kulturne i političke povijesti. U njoj je Hrvatska revija, nedvojbeno, stožernim naslovom“, a njezina je bogata građa raščlanjena u kazalima koja su nam – uz sve brojeve *Hrvatske revije* u godištima od 1951. do 1961. kao primarni izvor istraživanja – poslužila kao prvi sekundarni izvor za pregled i istraživanje imena novinara, publicista i književnika koji su djelovali u Hrvatskoj prije završetka Drugoga svjetskoga rata, a morali su u izbjeglištvo nakon Drugoga svjetskoga rata.

Hrvatski novinari prisiljeni na izbjeglištvo

Kako bismo otkrili o kojim je autorima i intelektualcima koji su bili prisiljeni na izbjeglištvo – a objavljivali su i prije rata, za vrijeme i nakon rata – kao drugim sekundarnim izvorom služili smo se knjigama *Uništeni naraštaj. Tragične sudbine novinara NDH* (2000) i *Cenzura u hrvatskom novinstvu 1945. - 1990.* (1998) Josipa Grbelje i mogli bismo reći pretiskom – uz neznatna kraćenja – njegove knjige *Uništeni naraštaj, Hrvatske novinarske tragedije 1945-1995* Tihomira Dujmovića (2017). U uvodu u svojoj knjizi Dujmović spominje i glavnoga urednika *Hrvatske revije* u inozemstvu ističući da mu je „u visokoj točki broj dva optužnice u kojoj je nota bene osuđen na smrt, stajalo: ‘osobito je radio na odvajanju hrvatskoga od srpskoga jezika’.

Tada ste za takvu optužnicu dobili smrtnu presudu, ali je Nikolić pobjegao van i tako spasio glavu od komunističkog ludila“ (Dujmović, 2017, 10).

Josip Grbelja piše kako je u Hrvatskom državnom arhivu pohranjen Udbin³ „Spisak novinara kojima je zauvijek oduzeto pravo pisanja u štampi“. Taj popis nije datiran, Grbelja pretpostavlja da je iz 1952. godine, a navodi ravno stotinu imena i prezimena, koje je on i objavio (po prvi puta) „kako bi se vidjelo o kojim je ljudima riječ i da je jedini kriterij zabrane bio taj što su pisali, govorili, lektorirali, korigirali, karikirali ili fotografirali u razdoblju 1941. – 1945.“ (Grbelja, 1998, 81). Ono što neugodno iznenađuje činjenica je da je u tom progonu – kao „predlagač progona“ – sudjelovao Sud časti Društva novinara hrvatske – koji je kvalifikativno „po težini“ krivnje – odnosno „zločinstva“ – rangirao te intelektualce, a popis je objavljen u dnevnim novinama *Vjesnik* 26. listopada 1945., a UDBA ga je prepisala 14. travnja 1952. (Grbelja, 1998, 82). Sud časti Društva novinara Hrvatske osudio je svoje članove „zločince“ te je za njih od državnih struktura zahtijevao da pri izricanju kazne budu nemilosrdne. U tekstu doslovno piše da je „Sud časti Društva novinara Hrvatske osudo novinare fašiste – intelektualne začetnike i podstrekače ratnih zločina“, uz donošenje zaključaka da se neke novinare „isključuje za vječna vremena iz novinarskih redova i članstva društva, osuđuju na trajnu zabranu novinarskog djelovanja“ (Grbelja, 1998, 82), a državnim tužiocu predloženo je da ih se progoni zbog „protunarodnog rada“. Tu prvu skupinu osuđenih Sud časti naziva „ratnim zločincima“, dok se one koje je Sud časti uvrstio u drugu skupinu „isključuje na vječna vremena iz novinarskih redova i članstva Društva“ jer su pomagali „propagandu okupatora i njihovih ustaških slugu“. U trećoj je skupini Sud časti DNH osudio i one koji „nisu bili članovi novinarskog društva banovine Hrvatske“ te je pojedine novinare i publiciste u toj skupini osudio „na trajnu zabranu novinarskog odnosno publicističkog djelovanja“ dodajući i razloge kao što su služenje okupatoru i raspirivanje nacionalne mržnje. Na kraju, u četvrtoj skupini osuđenih bili su oni novinari i publicisti „koji su se u manjoj mjeri ogriješili o narodne interese“, citira Grbelja (1998, 82–83) i dodaje da je na tim popisima bilo 100 novinara. Sva sreća da su neki od njih „pobjegli u inozemstvo, inače bi, da su bili uhapšeni, doživjeli sudbinu poginulih, obješenih ili strijeljanih novinara, koji se, i bez toga, ubrajaju u svjetski rekord u ubijanju ljudi od pera“ (Grbelja, 1998, 84–85) – na tom se popisu nalazi čak 64 novinara, a pri tome nisu istražene sudbine novinara koji su radili u Osijeku, Rijeci, Zadru, Splitu, Karlovcu, Petrinji, Sisku, Dubrovniku i drugdje, a koje nabraja Grbelja (1998, 85–88).

3 UDBA – kratica i najčešće rabljen naziv za Upravu državne sigurnosti (srpski: bezbednosti), jugoslavensku tajnu policiju.

U svojoj knjizi *Uništeni naraštaj* iz 2000. godine Grbelja donosi „Udbin spis pod šifrom 013.1 i 2/18“ koji je pohranjen u Hrvatskom državnom arhivu pod naslovom „Propagandni aparat Nezavisne Države Hrvatske“, a u njemu se nalazi „popis novinara prijavljenih u NDH, popis osoba kojih nema u glavnom popisu, popis novinara kojima je zauvijek oduzeto pravo pisanja u novinama, popis novinara koji žive u emigraciji, elaborat o propagandi i štampi u NDH, podaci o onima koji su radili u propagandnom aparatu, popis novinara koji su tada (1950. – 1951.) živjeli (i poneki radili) u Hrvatskoj, zatim poveći rukopis sa sjećanjima jednoga od izručenih i zatvorenih novinara, razni dopisi i depeše“ (Grbeša, 2000, 191). Pod naslovom „Nepotpun popis novinara prijavljenih u NDH“ Grbelja (2000, 191–211) nabraja 251 novinarku i novinara, te tome pridodaje „još 79 osoba koje su za NDH pisale u novinama ili se pojavljivale na radiju“, tako da je prema njemu ukupno riječ o 330 novinarki i novinara. Tihomir Dujmović koji preuzima Grbeljinu knjigu „s neznatnim kraćenjima“ u knjizi „Hrvatske novinarske tragedije 1945 – 1995“ piše: „Dakle, Grbelja je u knjizi pronašao popis od 250 novinara koliko je nova komunistička vlast registrirala da su djelovali u NDH, a potom je tom popisu dodano još 80 imena koji su očito povremenog negdje pisali ili medijski djelovali. Od tih 330 novinara koji su pisali u NDH, dozvolu za bavljenje novinarstvom godine 1945. od novih vlasti dobilo je samo njih 27, a detaljna statistika te krvave 1945. je sljedeća: 40 novinara je ubijeno, dvojicu su ubili ustaše, 38 su ubili hrvatski komunisti, stotinu je dobilo doživotnu zabranu pisanja, 131 novinar je pobjegao van i brojni su tako spasili glave, 45 je promijenilo profesiju, uglavnom pod pritiskom i uglavnom su završili u alkoholu, a onih 27, dakle manje od deset posto onih koji su pisali u NDH, dobilo je pravo bavljenja novinarstvom. Grbelja će doslovno: ‘Bila je raspršena generacija novinara, kažnjena teže nego ijedna novinarska generacija u povijesti svjetskog novinarstva. Čak je nagovoren Sud časti da ih doživotno izbriše iz svoje organizacije, da od javnog tužioca zatraži njihov najstroži progon (i izručenje onih koji su emigrirali), da im se trajno zabrani novinarsko djelovanje, a nekima oduzmu politička i građanska prava!’“ (Dujmović, 2017, 10–11). Isti autor, služeći se Grbeljinim istraživanjima, donosi i popis novinara koji su emigrirali 1945. godine (Dujmović, 2017, 224–226) te navodi: „U strahu od smrti, višegodišnjeg tamnovanja, gubitka političkih i građanskih sloboda, od bespravlja koje se očekivalo u poraću (...), pa i od, zbog nagomilane mržnje i osvete, oduzimanja prava na najobičniju ljudskost, u inozemstvo je, pred JA, pobjegao čak 131 novinar“ (Dujmović, 2017, 224).

Metodologija, izvori i uzorak istraživanja

Kako bismo odgovorili na istraživačko pitanje jesu li se u časopisu *Hrvatska revija* u prvih deset „emigrantskih godina“ – od ponovnog pokretanja prvoga broja 1951. do zadnjega broja četiri 1961. – pojavila imena novinara, publicista i književnika izbjeglih od 6. do 8. svibnja 1945. i je li se u njima spominjala vjera i kršćanstvo te na koji su način govorili o kršćanstvu i jesu li se nadahnjivali na kršćanskim načelima, odlučili smo se za metodu analize sadržaja priloga toga časopisa kao primarnoga izvora za naše istraživanje.

Analiza sadržaja za svrhu ima „dublji uvid i razumijevanje istraživačkog problema“ (Tkalac Verčić, Sinčić Ćorić, Pološki Vokić, 2010, 18), te ima dvojaku mogućnost korištenja same metode za kvalitativne ili kvantitativne analize. Ta je metoda primjenjiva u brojnim znanstvenim područjima, a u društveno-humanističkom smislu koristi se kako bi se određene jedinice mjerila (u ovome slučaju novinski/novinarski prilogi) mogle kvalitativno i/ili kvantitativno prikazati u određenom vremenskom razdoblju, kontekstu ili drugom spoju uvjeta u kojima se provodi istraživanje.

Goran Milas za analizu sadržaja kao metodu kaže da je ona „tehnika kojom se na objektivan, sustavan i općenit način kvantitativno opisuje sadržaj nekog aspekta komunikacije“ (Milas, 2009, 500–501). Milas ističe kako se analiza sadržaja pokazala vrlo primjenjivom i upotrebljivom prilikom istraživanja materijala značajnoga opsega, poput, primjerice, sadržaja medijskoga izvještavanja kada istraživač zbog ograničenja (bilo ekonomskih, vremenskih, sadržajnih, količinskih ili nekih drugih) ne može analizirati sve prisutne pojedine jedinice materije koje zahvaća istraživačko pitanje. Iz tih razloga, konsenzus znanstvene zajednice prilikom korištenja ove metode je da se odabire odgovarajući uzorak koji se analizira prema unaprijed određenim normama (Milas, 2009, 502). Zato možemo reći da kvalitativna analiza sadržaja podrazumijeva istraživačevo i donekle subjektivno vrjednovanje proučavanoga sadržaja. U primjeni kvalitativne analize za izvođenje zaključaka nije bitna učestalost ili intenzitet određenih svojstava, već samo postojanje ili nepostojanje određene pojave ili svojstva, a u našem slučaju analizom se usredotočujemo s jedne strane na pojavu imena izbjeglih novinara, publicista i književnika, te na spominjanje teme kršćanstva s druge strane. Kako je riječ o iznimno opsežnom materijalu koji uvelike nadilazi opsega ovoga rada, odlučili smo da ćemo analizu sadržaja provesti samostalno izrađenom analitičkom matricom koja je obuhvaćala imena i prezimena autora koji su napustili Hrvatsku od 6. do 8. svibnja 1945., za što nam je služio popis koji je izradio Josip Grbelja. Njega smo usporedili s popisom Tihomira Dujmovića (koji preuzima Grbeljin popis)

i dodatno s popisom autora koji su objavljivali u *Hrvatskoj reviji*, a koji se nalazi u *Bibliografiji Hrvatske revije 1951-2000*, o kojima je već bilo i još će biti riječi. Iz spomenute *Bibliografije Hrvatske revije 1951-2000* smo potom izdvojili imena i prezimena onih autora koji su se pojavili u istraživanom razdoblju, a u kvantitativnu smo analizu uz pomoć samostalno izrađene analitičke matrice potom uključili one koji su se pojavili s više od 10 priloga. Na kraju smo kvalitativnom metodom obradili dva autora: Ivu Bogdana i Filipa Lukasa.

Uspoređujući Dujmovićev popis i „Autorsko kazalo“ iz *Bibliografije Hrvatske revije 1951.-2000.* (2000, 541–582) sastavili smo popis na kojem se nalaze sljedeći novinari koji su pobjegli u inozemstvo: Josip Blažina (Šaban) +, Ivo Bogdan +, Antun Bonifačić +, Stjepan Buć +, Vladimir Ciprin +, Danijel Crljen, Marko Čović +, Ivo Degrel +, Franjo Dujmović, Stjepan Hrastovec, Branko Kadić +, Matija Kovačić, Radovan Latković, Ivo Lendić +, Filip Lukas +, Franjo Nevistić +, Antun Nizeteo +, Josip Pavičić, Jure Prpić + i Vilko Rieger +.

Dodatno smo usporedili „Autorsko kazalo“ iz *Bibliografije Hrvatske revije 1951.-2000.* (2000, 541–582) i „Popis novinara koji su 1945. emigrirali“ (Grbelja, 2000, 212–214) koji je izradio Josip Grbelja ističući da su pobjegli u inozemstvo od 6. do 8. svibnja 1945, te su na taj popis uvršteni još Franjo Perše i Marko Sinovčić.

Nakon odlaska/bijega u inozemstvo u *Hrvatskoj reviji* priloge su objavljivali: Josip Blažina Šaban (3 priloga), Ivo Bogdan (27 priloga), Antun Bonifačić (112 priloga), Stjepan Buć (28 priloga), Vladimir Ciprin (186 priloga), Marko Čović (6 priloga), Ivo Degrel (12 priloga), Branko Kadić (101 priloga), Ivo Lendić (18 priloga), Filip Lukas (17 priloga), Franjo Nevistić (64 priloga), Antun Nizeteo (33 priloga), Franjo Perše (5 priloga), Jure Prpić (57 priloga), Marko Sinovčić (2 priloga) i Vilko Rieger (4 priloga). Kako bismo suzili svoje istraživanje, odlučili smo se da ćemo u obzir uzimati samo one autore koji su u prvih 10 godina izlaženja (1951. do 1961.) objavili više od 10 priloga, te smo tako izlučili ova imena: Ivo Bogdan (24), Antun Bonifačić (109), Stjepan Buć (11), Vladimir Ciprin (49), Branko Kadić (41), Filip Lukas (17), Franjo Nevistić (32), Antun Nizeteo (11) i Jure Prpić (15). Na taj smo način dobili ukupno 308 priloga i oni predstavljaju uzorak našega istraživanja za ovaj rad, premda su neki od njih objavljivali svoje radove i kasnije. No, i drugi autori spomenuti u širem kontekstu i u popisu *Bibliografije Hrvatske revije 1951.-2000.* (2000, 541–582) objavljivali su tekstove kršćanskoga nadahnuća, kao što su (osim već navedenih) na primjer poznati Luka Brajnović, Pavao Tijan pa i sam Vinko Nikolić (koji se za razliku od Antuna Bonifačića ne nalazi na popisima koja smo koristili)

i drugi, no oni nisu ušli u našu analizu budući da smo se odlučili istražiti isključivo one autore koji su nakon 1945. nastavili život u inozemstvu, a prema Grbelji su pobjegli od 6. do 8. svibnja 1945.

Rezultati i rasprava analize sadržaja

Josip Blažina Šaban u istraživanom se razdoblju prema „Autorskom kazalu“ iz *Bibliografije Hrvatske revije 1951-2000*. (2000, 539-582) u *Hrvatskoj reviji* (1951. – 1961.) pojavljuje 3 puta, **Marko Čović** jednom, **Ivo Degrel** 3, **Ivo Lendić** 9, **Franjo Perše** 4, **Marko Sinovčić** 2 i **Vinko Riger** 4 puta, što znači da su objavili manje od 10 priloga.

Ostali su autori objavili više od 10 priloga. Ime **Ivo Bogdan** (ponekad i s kraticom **I. B.**).⁴ u istraživanom se razdoblju pojavljuje **24 puta**. **Antun Bonifačić** u analiziranom je razdoblju u *Hrvatskoj reviji* kao (su)autor spomenut **109 puta**, ponekad i pod kraticama **B.**, **ić.** **-ić** i **-čić**. **Stjepan Buć** objavio je 29 priloga, a u istraživanom razdoblju **11 tekstova**, ponekad i pod kraticom **S. B.**, a koristio je još i kratice (**sb**) i (**sb.**). **Vladimir Ciprin** u analiziranom je razdoblju objavio **49 tekstova**, dijelom pod kraticom **C-in**, a koristio je još i: **c.**, **D.**, **C.-**, **Cin**, **Ci-n**, **V. C.** i **C-IN**. **Branko Kadić** objavio je ukupno 101 priloga, a u istraživanome desetljeću **41**, neke pod kraticom **B. K.**, a koristio se i kraticama (**k.**) i **G. J. P. Filip Lukas** ukupno je do 2000. objavio 17 priloga i to svih **17** u analiziranom razdoblju (1951. – 1961.). **Franjo Nevistić** u *Hrvatskoj reviji* je objavio 64, a u analiziranom razdoblju **32 priloga**, pri čemu se za neke služio raznim kraticama: **F. N.**, **fn.**, **Nf-**, **F. M. N.** **Antun Nizeteo** objavio je ukupno 33 priloga, u istraživanom razdoblju **njih 11**, a koristio je i kratice (**aen**), (**an**), (**an.**) **Jure Prpić** objavio je ukupno 57 priloga, u istraživanom desetljeću **njih 14**, a neke pod kraticom **J. P.**

Da su se spomenuti autori i u iseljeništvu nastavili baviti hrvatskom kulturom čiji je sastavni dio kršćanstvo svjedoči i činjenica da su objavljivali u kulturnim rubrikama *Hrvatske revije* kao što su rubrike „Eseji i različiti članci“, „Kulturni pregled“, „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“, „Kulturni pregled. Književnost“, „Kulturni pregled. Likovna umjetnost“, „Kulturni pregled. Glazba“, „Pjesme“, „Hrvatska u knjigama stranaca“, „Poesia croata moderna“, „Novele“, „Književna proza“, a od ostalih rubrika najčešće se pojavljuju u rubrici „Politički vidici“, „Nekrolozi“ i „Odjeci“. Od 308 istraženih priloga 13 se iz samoga naslova i bez dublje analize može izravno dovesti u izravnu vezu s vjerom i kršćanstvom.

4 Prema popisu „Razriješeni pseudonimi i šifre“ iz *Bibliografije Hrvatske revije 1951-2000*.“ (2000, 529-532).

Uostalom, *Hrvatska revija* kršćanstvo i katoličku vjeru smatrala je sastavnim dijelom kulture i nikakve cenzure kod spominjanja kršćanstva, katolištva, vjerskih tema i vjere ni u priložima istraživanih autora nije bilo, pa se tako nerijetko – i prvim pregledom istraživanoga desetljeća – uočava da uredništvo promiče i prati, ali i objavljuje priloge vezane uz montirani proces bl. kardinalu Alojziju Stepincu, piše o svećenicima u Jugoslaviji i u inozemstvu, priloge objavljuje sarajevski nadbiskup Ivan Evandelist Šarić, kao i svećenik Filip Lukas (kojega smo obradili u nastavku), te mnogi kršćanstvom nadahnuti pisci kao što su Viktor Vida, Ljubo Wiesner, Luka Brajnović, Pavao Tijan, Antun Nizeteo, fra Lucijan Kordić, fr. Rajmund Kupareo i mnogi drugi.

Kao što smo već spomenuli, s obzirom da smo u preliminarnom istraživanju uočili izuzetno veliku količinu priloga koji se gotovo redovito prostiru na više stranica časopisa i imaju više kartica teksta, odlučili smo da ćemo detaljno analizirati dva autora koji su objavili sličan broj tekstova, pa su tako u naš uzorak za kvalitativnu analizu ušli Ivo Bogdan s 24 i Filip Lukas sa 17 tekstova, dok popis svih 308 pronađenih autorskih članaka donosimo na kraju našega teksta u izvorima – prema imenima autora, rubrici, naslovu i broju *Hrvatske revije* u kojem je tekst objavljen i na kojim stranicama, uz eventualne (za)bilješke koje smo pronašli uz neke od njih.

Od dva autora koja smo detaljnije analizirali, **Ivo Bogdan⁵ (ponekad i s kraticom I. B.)⁶** u istraživanom se razdoblju pojavljuje **24 puta**.

Tako u broju 4 u rubrici „Eseji i različiti članci“ na stranicama od 409 do 442 iz 1953. piše članak „Hrvatska i problemi civilizacije“ u kojemu ističe da se svijet zapadne civilizacije odavno naziva (danas zaboravljenim izrazom) „Christianitatis“ (str. 418), te hvali „neprocjenjivu ulogu ideje Katoličke Crkve kao suverenog društva“ (str. 420) i ideju da se „može i treba govoriti o kršćanskoj kulturi, dok se ne može kazati da postoji kršćanska civilizacija u smislu sociološkom“ (str. 421), te Hrvatsku naziva

5 Ivu Bogdana spominje i Josip Horvat u svojoj knjizi *Povijest novinstva Hrvatske 1771-1939.*: „Dana 2. VII 1929. izašao je prvi broj *Hrvatske straže*, katoličkoga dnevnika u nakladi Pučkog društva za dobru štampu u Zagrebu. List je potpisivao kao odgovorni urednik Ivo Bogdan, glavni urednik Marijo Matulić, a direktor Janko Šimrak“ (Horvat, 1962, 406). Autor Ivu Bogdana, pa i sve one okupljene oko *Hrvatske straže* stavlja u negativan kontekst tvrdeći da je „list dosljedan protivnik komunizma, pučke fronte u zapadnim zemljama, a za falangistički Frankov režim u Španiji, te za fašizam i za nacionalsocijalizam, sve više se prilagođujući smjernicama njihove propagande, koju npr. slijedi u njihovoj kampanji protiv slobodnog zidarstva“ (Horvat, 1962, 406). Sam Horvat listu prigovara da je i programatska izjava „pokretača *Hrvatske straže* bila neobična i utoliko što se u svojem tumačenju nacionalizma i narodnosti vratila u XVIII stoljeće, poistovjetivši vjeroispovijest s narodnošću.“

6 Prema popisu „Razriješeni pseudonimi i šifre“ iz *Bibliografije Hrvatske revije 1951-2000.* (2000, 529–532).

„sustavnim dijelom zapada“ (str. 423) „mostom između Istoka i Zapada“ (str. 428). Govoreći o hrvatskoj povijesti i zabludama ističe: „Našim liberalima je imponirao srpski ‘antiklerikalizam’, koji je, međutim, postojao samo s obzirom na Katoličku Crkvu“, te zaključuje: „Vjerujemo, da u Božjoj Promisli i naša nedavna i sadašnja stradanja imaju svoj duboki smisao“ (str. 442).

U broju 1 iz 1955. objavljuje članak „Europa ili Balkan? Ante Ciliga, ‘Sam kroz Evropu u ratu’, prvi svezak, Pariz 1954“ (str. 76–93) u rubrici „Kulturni pregled“. U tom tekstu prikazuje Ciliginu knjigu i kritizira njegovo gledanje na „uzroke crkvenog raskola očima povjesničara iz prošlog stoljeća“ (str. 84) jer bi „vjerske razlike – koje smatra uzrokom hrvatsko-srpske podvojenosti – htio prebroditi usvajanjem laicizma, t. j. potiskivanjem socijalnog utjecaja religije“ (str. 84).

U broju 2 u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ iz iste 1955. piše članak „Prevedenova Hrvatska povijest na engleskom jeziku“ (str. 202) koji nije potpisan.

U sljedećem broju 3 u rubrici „Eseji i različiti članci“ iz 1955. objavljena su mu dva članka o biskupu Strossmayeru: „Strossmayer: con motivo del cincuentenario de al muerte del gran obispo y mecena croata Josip Juraj Strossmayer 1905 – 1955“ (str. 225–226) na španjolskom (Strossmayer: u povodu 50. obljetnice smrti velikoga hrvatskoga biskupa i mecene Josipa Jurja Strossmayera), te „Strossmayer i njegovo doba: prigodom 50. godišnjice smrti biskupa Josipa Jurja Strossmayera, 1905 – 8. travnja – 1955“, str. 227–264. Na str. 227. preslik je Strossmayerova nekrologa u glasilu *Pokret* (Zagreb, 8. IV. 1905.). Na naslovnici toga broja nalazi se i bista nadbiskupa Strossmayera. U članku na španjolskom o biskupu Strossmayeru govori kao o čovjeku koji je svoju međunarodnu reputaciju stekao tako što se zauzimao za ujedinjenje crkava, te ističe da ga se pogrješno osuđivalo zbog „liberalne heterodoksije“ (str. 225), a za hrvatsku kulturu ističe da je oblikovana kao i „kulture ostalih naroda zapadnog svijeta: grčko-rimsko nasljedje, vjerska kultura zapadne Crkve i elementi pučke kulture mladih naroda, koji se doseliše za Velike Seobe početkom Srednjeg Vijeka“ (str. 243).

U istome broju 3 iz 1955. objavljen mu je tekst „Knjiga posljednjih eseja pok. Vinka Kriškovića“ na 305. stranici u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“, a tekst nije potpisan.

U broju 4 iz 1955. u rubrici „Ispod slavoluka smrti: u domovini ...“ objavljen mu je tekst „Hinko Wolf (1912-1945)“ na stranici 349., „Mons. dr. Janko Šimrak (1883-1946)“ na stranicama 363–365, „Danijel Uvanović (1908-1947)“ (str. 373–376), „Tias Mortigjija (1912-1947)“ na stranicama 376–377. U prvome tekstu potpisan je kao I. B. i u njemu podsjeća publicista

Hinka Wolfa koji je bio „stvarni urednik društvenog glasila, vrijednog časopisa ‘Alma Mater’“, te bez eksplicitnoga spominjanja kršćanstva spominje dvije temeljne vrjednote: slobodu i dostojanstvo svih ljudi. U članku o mons. Šimraku ističe da ga se može „promatrati kao crkvenog čovjeka, političara i učenjaka“ (str. 363), ali da ga kao političar „najmanje zanima, budući da je umro kao biskup i čitavo vrijeme rata ostao izvan političke djelatnosti“ (str. 363), te tumači ulogu katoličkih biskupa koji su „u suglasnosti sa stanovištem Pija XII. o pravu svih naroda na slobodu, bili i ostali zatočnici hrvatske državnosti u skladu s demokratskim shvaćanjima“ (str. 364), a njihovi protivnici i njih i sve one koji su „prozreli pravi značaj paveličevštine, sustavno proglašuju slabim Hrvatima i slabim katolicima, ukoliko ih ne proglašaju otpadnicima i izdajicama“ (str. 365). Pišući o Danijelu Uvanoviću u trećem prilogu iste rubrike, Bogdan ističe da je bio „pod utjecajem svog ujaka vlč. Miličevića, koji je zvjezdoznanstvo studirao u Beču i u svojoj ermitaži u Blacama na otoku Braču“ (str. 373) i da je bio „odgojen u katoličkim organizacijama i kao takav je do kraja ostao idealist“ (str. 374). Osobno ga je sa suprugom pok. Zlatom rodj. Čubelić vjenčao nadbiskup Stepinac, a bila je obješena 1945. radi „ratnih zločinstava“ ona, koja nije ni crva zgazila i k tome je bila u blagoslovljenom stanju“ (str. 374). U članku o Tiasu Mortigiji (potpisanom s I. B.) ističe da je „k hrvatstvu došao preko katolicizma“, pa je „pripadao katoličkim društvima, gdje se je ideološki izgradio i naučio što je komunizam, još dok su drugi o tome imali nejasne pojmove“ (str. 377).

U broju 4 iz 1955. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je članak „Nekoliko riječi prof. Prevedenu povodom objave predgovora Hrvatske povijesti“ (str. 543–545), a u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ tekst „Vinko Krišković. Posljednji eseji, predgovor Pavla Tijana, izd. ‘Osvit’, Madrid 1955“ (str. 546–551). U rubrici „Pisma Uredništvu“ istoga toga broja objavljen mu je tekst „Gospodine uredniče“ s nadnevkom: Buenos Aires, 15. runa 1955. na stranici 592. U prvome članku (potpisan kao I. B.) kritizira Prevedenove „skroz neznanstvene interpretacije djelovanja biskupa Strossmayera“ (str. 543), te mu prigovara da nije dobro definirao čak niti hrvatsku kulturu u koju spada „i sama vjerska kultura zapadnog kršćanstva“ (str. 543). U članku o Vinku Kriškoviću i njegovim posljednjim esejima ističe kako je vrijedan pisac, ali kritizira i Kriškovića i Pavla Tijana koji je napisao predgovor i neka tumačenja, da nije dovoljno znanstven i jasan, a kada piše o Kriškovićevoj viziji dodaje da je ona „u duhu najljepših tradicija liberalnog humanizma, koji nije isto što i kršćanski humanizam, pa je i to trebalo objasniti u izdanju nakladnika, koji objavljuje djela pisaca izrazito katoličke orijentacije“ (str. 548).

U broju 6 iz 1956. godine u rubrici „Odjeci“ objavljen mu je članak „Za mir i slogu među hrvatskom braćom: Povodom jednog osvrta ‘Danice’“ (str. 153–159), te u rubrici „Pisma Uredništvu“ osvrst „Gospodine Uredniče“ s nadnevkom „Bs. Aires, 15. V 1956.“ (str. 168–169). U prvome članku osvrće se na pisanje „čikaške ‘Danice’, koju, radi njezinih franjevačkih izdavača, smatram katoličkim listom“ (str. 153). U tom je listu objavljen osvrst na njegovu raspravu „Strossmayer i njegovo doba“ iz već spomenutoga broja 3/1955, koju smatra difamacijom i ističe da „takve metode ne smije rabiti katolička štampa“ (str. 154), te otkriva da je i sam pisao za *Danicu* pod pseudonimom C. Viator, a koja mu sada „poriče svojstva pisca, rodoobljuba, čovjeka i kršćanina“ (str. 154). U svoj prilog *per extensum* citira i papu Pija XII., pa Junija Palmotića, sv. Tomu i druge autore, te piše da je u hrvatskom narodu osjećaj za opće dobro duboko ukorijenjeno i „u skladu sa tradicionalnom hrvatskom etikom, kojoj nas kroz 1300 godina uči Crkva“ (str. 156), te na kraju zaključuje: „Moj katolički stav ne priječi me, da u današnjoj, svjetovnoj, fazi zapadnoga društva smatram mogućom kulturnu integraciju svih Hrvata, bez obzira na vjerske razlike, prihvaćanjem vrijednosti zapadne kulture. Tko tvrdi obratno, pa i u najboljoj nakani, zapravo verificira laicistička shvaćanja o štetnosti socijalnog utjecaja religije sa stanovišta hrvatskoga nacionalnog jedinstva“ (str. 159). U drugome članku kojega šalje uredniku *Hrvatske revije*, a tumači napad na sebe zaključuje: „Sloga i ljubav prema bližnjemu su od Boga, a mržnja i nesloga među braćom su od sotone“ (str. 169).

U broju 3 iz 1957. u rubrici „Politički vidici“ objavio je tekst „Jugoslavenskog ‘Bika za rogove’: povodom knjige Većeslava Vildera ‘Bika za rogove’“ na stranicama 289–295. No, u bilješci se ispod nalazi: „Ispravak: HR (1958, 1, str. 85)“. U prilogu između ostaloga piše: „Crkva kod nas bila je sve do nedavno, isto kao i u onom značajnom razdoblju Srednjeg vijeka, kad se oblikuju zapadna kultura i civilizacija, glavni nosilac duhovne kulture. (...) Tek početkom stoljeća dolazi, u znaku pozitivističkog progresizma, do sustavne negacije kulturnog prinosa Crkve, a po tome i hrvatske kulturne tradicije, bez koje nema hrvatstva, jer narodi su zajednice kulture“ (str. 289). Vilderovu knjigu ocjenjuje „skroz negativnom“, ne samo s hrvatskoga, nego i europskoga i ljudskoga stajališta (str. 291), te se protivi njegovoj jugoslavenskoj ideji i pokušaju zlorabe Kačićevih djela, te zaključuje da je knjiga *Bika za rogove* „ne samo suvišna nego i štetna“ (str. 294).

U broju 4 iz 1957. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je tekst „Dr. Stjepan Buć, Značajke i sudbina ‘Dušanovih carstva, povijesno politička rasprava, München 1957“ (str. 422–423), te ističe da dr. Buć ipak

„razdiobenu liniju između Istočnog i Zapadnog rimskoga Carstva, kasnije Istočne i Zapadne Crkve i u isto vrijeme istočno i zapadno-europske civilizacije“ nije postavio posve „u skladu s modernim usporednim studijem civilizacija“ (str. 422–423).

U broju 1 iz 1958. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljen mu je tekst (pod kraticom I. B.) „Avantura iz vremena francuske okupacije Dubrovnika u jednom romanu“ na stranici 72 i u njemu prigovara piscu romana *Ukrali su Svetoga Vlaha* da „slabo poznaje povijest, običaje i ustrojstvo ondašnjeg Dubrovnika (u kojemu se u procesiji nikad ne nosi kip, nego samo moći sv. Vlaha), tako da djelo vrvi upravo nakaznim netočnostima“ (str. 72).

U broju 2 iz 1959. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljen mu je članak „Baština Ljubomira Marakovića (7. VI. 1887 – 21. II. 1959)“ (str. 136–145). U njemu o dr. Marakoviću govori kao o jednom od „prvaka suvremene hrvatske književnosti i hrvatskoga katoličkog pokreta“ (str. 136). Prilog je posvećen životopisu dr. Marakovića, a „svaki prikaz Marakovićeve djelatnosti bio (bi) nerazumljiv, ako bismo prešli preko njegova učešća u redovima hrvatskih organiziranih katolika“ (str. 138). Na primjeru dr. Marakovića, Ivo Bogdan piše o važnosti Crkve kao glavnoga nositelja kulture koja je kršćanska do te mjere da čak ni „Benedetto Croce, nazvan ‘papom talijanskog liberalizma’, (nije) bez razloga pisao, da ni zapadni agnostik ne može za sebe kazati, da nije kršćanin, i to iz jednostavnog razloga, što pripada društvu, kojega su temeljne vrijednosti istovjetne s kršćanskim“ (str. 139). Ističući važnost dr. Marakovića kao kritičara, posebno književnosti, navodi da je dolazio do novih spoznaja „pa sve manje govori o katoličkoj književnosti, a sve više o književniku-katoliku. Teoriji predpostavlja čovjeka-stvaraoca. Graham Greene to stanovište zorno izlaže, kad veli, da ga ne zanima problem katoličkog romana, nego katolička ličnost romanopisca, u čijim se djelima mora spontano očitovati kršćansko shvaćanje životnih odnosa“ (str. 144), a za „monumentalno djelo ‘Kat(h!)olische Leistung in der Weltliteratur’ (Herder, 1934., urednik Forst-Battaglia) napisao je ‘Kat(h!)olische Schriftum der Kroaten’“ (str. 144), premda se „ne zaustavlja samo kod katoličkih pisaca, kao što su Paul Claudel, Leon Bloy, Siegrid Undest, Francois Mauriac, nego s velikim poznavanjem predstavlja hrvatskoj kulturnoj javnosti“ i druge pisce (str. 145). Na kraju Ivo Bogdan piše o sudbini ne samo dr. Ljubomira Marakovića nego i hrvatske kulture pod komunizmom: „Marakovićeva smrt potiče na tužne misli o tragičnom udesu hrvatskog intelektualca. U časovima, dok je još mogao davati zrele plodove čitavog jednog života, ispunjena neumornim radom nepokolebljiva idaliste, bio je osudjen na prisilni muk. Organizacije, glasila, institucije,

kojima je decenijama dao ono najbolje od sebe, izbrisaše. Na ruševinama se šepire nosioci sustava, koji znači negaciju naše kulture. Ali iza toga turobnog pročelja, kroz mrak, koji je pao na Hrvatsku, naziremo snage duha, protiv kojih je gruba sila nemoćna. Ni u boljim vremenima hrvatske književnike nisu na posljednji počinak pratile tisuće štovalaca, kao što je to bio slučaj najprije s Tinom Ujevićem, a sada ponovno s Marakovićem. Bio je ušutkan, umro je i bio prešućen, ali je za bolju budućnost, koja neminovno dolazi, ostavio bogatu duhovnu baštinu, dragocjeni prinos. Njime će se koristiti novi naraštaji, koje žele silom izbaciti iz kolotečine hrvatske tradicije. Njezin kontinuitet bit će opet uspostavljen. Pri tome je baština Ljubomira Marakovića od prvorazredne vrijednosti“ (str. 145).

U broju 3 iz 1959. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavo je tekst „Dr. Dragutin Kamber, Problemi metode u hrvatskoj borbi za slobodu, Buenos Aires 1958“ (str. 337–339), a u istome broju rubrike „Politički vidici“ tekst „Dilema Većeslava Vildera: Većeslav Vilder, ‘Na putu preporoda’, London 1959“ (str. 346–349). U prvome prilogu govori o brošuri „iz okretna pera pisca, koji posjeduje lijepu opću kulturu“, ali rezultat može biti „i uz najiskreniju želju, da se posluži nacionalnoj stvari, zastupati teze u suštini protuhrvatske“ (str. 337), te ističe: „Dok hrvatski narod ustraje na vrijednosti zapadne kulture, ne postoji opasnost srbizacije, odnosno balkanizacije i boljševizacije. (...) Dok Zapad afirmira primat kulture – duha – smatrajući politiku tek jednim od aspekata kulture, dotle Bizant kulturu podređuje politici, državnoj sili i moći. Po tome je i komunizam izravni baštinik Bizanta. Nije u skladu s evropskom humanističkom tradicijom, da su sila, snaga i moć izvor sreće i blagostanja naroda, a da i ne govorimo o tome da je Hrvatska u vrijeme Trpimirovića bila u kulturnom pogledu na razini ondašnje zapadne Evrope“ (str. 338–339).

U broju 4 iz 1959. u rubrici „Politički vidici“ objavljuje članak „Prolog suvremene hrvatske tragedije: Ante Smith Pavelić, Dr. Ante Trumbić – problemi hrvatsko-srpskih odnosa“ (str. 472–478), uz bilješku: „Naslovnica, str. 472“ u kojemu prikazuje tu knjigu koja se bavi hrvatsko-srpskim odnosima u posebnom dobu.

U brojevima 1-2 iz 1961. u rubrici „Politički vidici“ objavljuje tekst „Srpska politika genocidija: dr. Ivo Omrčanin, ‘Istina o Draži Mihailoviću’“ (str. 156–158). U tom tekstu između ostaloga govori i mentalitetu Bizanta kojemu „odgovaraju i srpske invektive protiv Katoličke Crkve, koje Omrčanin obilno citira. (...) Kako su vikli poimanju Crkve u funkciji organa političke vlasti, skloni su vjerovanju, da je universalizam Katoličke Crkve varka, iza koje se krije služenje interesima stanovite politike, posebno na štetu slavenskih naroda. Papu shvaćaju kao neku vrstu srpskog patrijarha,

koji ovisi i služi nekoj stranoj etabliranoj vlasti“ (str. 158), ali i prigovara dr. Omrčaninu da pogrješno prikazuje Srbe kao one koji su „dosljedno prihvatili sustav nemorala i zločina“, nazivajući tu tvrdnju povredom „osjećaja ljudskog bratstva“ (str. 158).

U broju 4 iz iste godine u rubrici „Politički vidici“ objavljuje članak „Pedeset godina hrvatske politike: politička studija Jere Jareba“ (str. 466–472)⁷, ističući upravo u „časovima, kad se u domovini svijesno i sustavno udešavaju povijesne činjenice na teze jednog protuhrvatskog režima i marxističke filozofije povijesti, od velike je vrijednosti svako povjesničarsko djelo napisano sa svrhom, da se suvremena zbivanja prikažu znanstveno i u hrvatskom patriotskom duhu“ (str. 467), ali autoru Jarebu prigovara: „Dok polazi od ispravnog stanovišta, da političke ljude i događaje treba prosudjivati sa stanovišta patriotizma, kao ga poima i svijet zapadne humanističke i kršćanske tradicije, ipak ne uspijeva uzeti pojavu patriotizma uopće i hrvatskoga posebno u njihovoj povijesnoj dimenziji. Ograničuje se samo na jednu fazu, na jedan oblik patriotizma, i to nacionalistički, premda ublažen osnovnim humanističkim stavom, koji je kod svakog izgrađenog Hrvata uvijek prisutan“ (str. 467-468).

Drugi naš odabrani autor bio je **Filip Lukas**. On je objavio ukupno 17 priloga i to svih 17 u analiziranom razdoblju (1951. – 1961.).

Prvi se puta kao autor pojavljuje u prvome broju iz prve godine – 1951. – u rubrici „Eseji i različiti članci“ prilogom „Postoji li jugoslavenska kultura?“ (str. 7–13). Prilog počinje rečenicom: „Biskup Strossmayer, koji je dizanju hrvatske duševne i duhovne kulture bio posvetio svoje sile, te učinio glavnim zadatkom svoga života, osnovao je Akademiju nauka (1867.), gdje bi naučno stvaranje našlo svoj najviši izraz, i to pod jugoslavenskim imenom“ (str. 7), a kasnije opisuje prijepore vezane uz tu njegovu odluku dodajući da mu je „hrvatsko ime bilo sveto i hrvatski ideali slobode i nezavisnosti bili su i njegovi“ (str. 7). U članku razlaže razlike između Srpske pravoslavne crkve i Katoličke crkve, između pravoslavne i katoličke vjere ističući: „Hrvati udjoše u sferu zapadnog univerzalizma, u kome se izgradio i slobodan čovjek, Crkva se od države odijelila u duhu slobodne Crkve i slobodne države. (...) Tako proučavatelji utjecaja kršćanstva na Balkanu zapaziše, da u hrvatskim narodnim pjesmama dolazi do jakoga izražaja, svijesno ili nesvijesno, kršćanski Ethos i jedna određena kršćanska humanost, čega u srpskim pjesmama nema 1.) Pjesništvo naroda, koji su živjeli u utjecajnoj sferi istočne crkve, vrlo je malo određeno kršćanskim religioznim elementom, i to najmanje kod Srba, a iza njih kod Bugara. Religija ne pretstavlja

7 Još su mu tri teksta objavljena izvan istraživačkoga razdoblja, pa ih ovom analizom nismo obuhvatili.

jasnu diobenu djelatnost u kršćanstvu duha. Hrvati na pr., ne bi mogli uzeti za svoga epskog junaka Kraljevića Marka, za koga je povijesno potvrđeno, da se na Kosovu borio u redovima turske vojske protiv svoga kršćanskog naroda. Oni ga ne bi uzeli ni za to, što mu narodne pjesme pridaju izvjesne perfidije – a u narodnim se pjesmama očituje samonikla narodna duša – tako kršenje riječi, zadate djevojci za vjenčanje, ako ga izbavi iz tamnice, a kada ga je izbavila, on ju je iz ‘zahvalnosti’ sasjekao. To se s hrvatskom duševnošću ne poklapa“ (str. 10), pa zaključuje: „Postoje dva naroda, odnosno dva stvaraoca i oblikovatelja posebnih kultura, Hrvati i Srbi, i svaki je prema svome duhu drugačije i s drugačijim sintezama razvijao svoju kulturu. Ovo stajalište zastupa i veliki engleski pisac Tonybee u svojim djelima o problemima kulture“ (str. 11).

U broju 3 iz iste 1951. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Narodno jedinstvo“ (str. 197–204) uz zabilješku: „Članak u tri nastavka: HR“ (1951, 3, str. 197–204; 1954, 2, str. 106–116; 1954, 3, str. 237–248). U prilogu iz 1951. ističe da je pitanje narodnoga jedinstva jedno od pitanja kojim se najčešće piše, jer je ono važno za budućnost svakoga naroda među kojima su i oni narodi koji su i zaostali u odnosu na druge: „No vremenska zaostalost jednih, a napredak drugih, i time izrabljivanje slabijih po jačima, nije ukinula onaj usadjeni instinkt ljudske jednakosti, pak u borbama, koje su tisućama godina trajale, ali najviše kršćanskom idejom o jednakosti ljudi ona je konačno postignuta, pa su pojedincima i narodima bila ta prava i međunarodno priznata, a to su konačno izvršilo s pobjedom nacionalnog principa u doba francuske revolucije“ (str. 197).

U istome broju 3 iz 1951. u rubrici „Nekrolozi“ objavljuje prilog „Smrt pjesnika Ljube Wiesnera“ (str. 257–258) uz zabilješku: „(Zagreb, 1885 – Rim, 3. VII. 1951) Nadgrobní govor na rimskom groblju Verano (5. VII. 1951)“. Taj je govor održao on sam podsjetivši kako je pokojni Ljubo Wiesner bio tri godine u azilu u „drevnome Svetojeronimskom zavodu“ , a kako ga sada vidi „ovdje na pragu za Vječnost“ te mu je jasno da su „putovi Božji nedokučivi. Tebi je vječna Pravda zauvijek zemaljski život prekinula i pozvala Te onamo, kud za vazda gre se. Neka se vrši volja Božja!“ (str. 257). U istome članku ističe Wiesnerov „lijep primjer njegova kršćanskog osjećanja, njegove tople humanosti, te sinovske profinjene odanosti spram majke“ kojoj je posvetio stihove: „O Bože, spremi za nju u raju toplo mjesto, / Jer mnogo je, mnogo, zebila i lomila se jako, / Jer nitko na svijetu nije tako često / Od jada zaplakao, patio se tako!“ (str. 258). Govoreći o tome što je Wiesner napravio za vrijeme prisilnoga odlaska iz domovine Hrvatske, istaknuo je njegovo djelovanje na Vatikanskom radiju na kojem je „emitirao vijesti na hrvatskom jeziku, koje su bez sumnje mnogima

olakotile duševni pritisak i uskrisile nadu u oslobodjenje“, te je zaključio: „Neka Ti Providnost bude blaga, a Tebi ovdje, na pragu Vječnosti, i na putu dragoj majci, izrazujemo u ime naroda hvalu za sve dobro njemu učinjeno“ (str. 258).

U broju 4 iz 1951. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Da li je Jugoslavija nastala na temelju narodnog samoodređenja“ (str. 345–355) uz zabilješku: „Članak u dva nastavka: HR“ (1951, 4, str. 345–355; 1952, 1, str. 33–48). U tom prilogu piše o tome kako su Poljaci i Hrvati zapravo u „par navrata odbili pokušaje Mongola i Turaka prema zapadu i tako omogućile zapadnoj Europi izgradnju one kulture, u kojoj je bilo sintetizirano zapadno kršćanstvo s antikom. Za tu izvršenu ulogu dobili su Hrvati i Poljaci od rimskih papa, tadanjih predstavnika Zapada, časni naslov ‘Predzidja kršćanstva’. No to je ujedno uključivalo i moralnu obvezu priznanja sa strane onih, koji su tim žrtvama Hrvata bili zaštićeni, a to je u prvom redu bila Italija, jer je Hrvatska, prema some smještaju pred vratima Italije, baš nju zaštićivala“ (str. 346).

U broju 1 iz 1952. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje drugi dio priloga „Da li je Jugoslavija nastala na temelju narodnog samoodređenja: II. dio“ (str. 33–48) uz zabilješku: „Članak u dva nastavka: HR“ (1951, 4, str. 345–355; 1952, 1, str. 33–48). I u tom prilogu razlaže kršćanske korijene i važnost kršćanstva u mnogim dimenzijama te ističe kako je „Katolički pokret u Evropi nastao (je) u prošlom vijeku s pobjedom liberalizma, koji je proglasio slobodu politike i umjetnosti od svih etničkih ograničenja, slobodu misli od autoriteta Crkve; pače, ona je bila od liberalaca smatrana neprijateljom slobode i demokracije, te neprijateljem prave kulture i napretka, pa je time došlo do izražaja načelo o nespojivosti Crkve i kulture. U državnom političkom pogledu to je bio vijek, u kome se oblikovala liberalna država sa zakonodavstvom, uperenim protiv autoriteta Crkve. Borba je tako bila Crkvi – čuvarici vjerskih principa – nametnuta, i ona je u suzbijanju tih liberalnih načela našla potporu u svijesnom dijelu katoličkog elementa, koji se organizirao u katoličke stranke, da suzbije zloporabu državnog zakonodavstva u vjerskim i moralnim pitanjima. Tako je započela borba između državne svemoćnosti i slobode Crkve i savjesti, te između sile i prava. (...) U Hrvatskoj se takva stranka kasno osnovala, i to s malo pristalica, i pod utjecajem Slovenca Mahniča, krčkoga biskupa. Ona je izvršila, po priznanju samih katoličkih krugova (Glas sv. Antuna) u hrvatskoj politici iza Radićeve smrti vrlo nesretnu ulogu, pa je brzo i nestala. Nije ovdje mjesto, da se razlaže, zašto se takva stranka u Hrvatskoj nije prije osnovala, ali se prema uzrocima njezina postanja po drugim zemljama može zaključiti, da onakvih protivvjerskih poticaja nije bilo, pa stoga i stranka nije bila aktualna.

(...) Za kulturnu borbu u nutarnjosti nije bilo nikakva povoda, jer u čuvanju državne nezavisnosti bilo je uključeno i čuvanje same vjere. Štoviše, moglo bi se ustvrditi, da se je u svijesti stanovništva isticala jače vjerska nego li državna ideja, pa tako u tome medju njima nije ni bilo cijepanja. Pitaju li se za to razlozi postanka, teško je na to odgovoriti, no idući povijesnim zbivanjem, moglo bi se po njemu ipak ući u psihološke tragove. Već na početku svoje povijesti Hrvati su dali Papi Agatonu (679.), pri sklapanju ugovora s njime, dokaze svoga ideološkog raspoloženja, odričući se svakoga napadaja na svoje susjede“ (str. 34–35). Nadalje opisuje dobre odnose Hrvata i Svete Stolice, to jest različitih papa – od Ivana VIII. do Leona X. koji im je dao „počasno priznanje, da su oni ‘Predzidje kršćanstva’“, te ističe da su Hrvati ne samo bili na razmeđu Istoka i Zapada, nego da su „sa svoga prostora suzbili i provalu protestantizma u pravcu Istoka“ (str. 35). Kada govori o pokušaju nametanja pravoslavlja Hrvatima i odnosu prema Srbima, o Hrvatima piše: „Oni se razlikuju od Srba; vjerom, kulturom, životnim stilom, drugačijom tradicijom i proživljavanjem te drugačijim reagiranjem na sva vjerska, etička i životna pitanja, a iznad svega vlastitim duhom, koji su izgradili u vezi sa Zapadom“ (str. 41). Pozitivno ne piše niti o slovenskom odnosu prema Hrvatskoj (str. 41–48).

U broju 2 iz 1954. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje drugi dio priloga „Narodno jedinstvo – II: bilanca narodnog jedinstva između Hrvata i Srba u toku povijesti“ (str. 106–116) uz zabilješku: „Članak u tri nastavka: HR“ (1951, 3, str. 197–204; 1954, 2, str. 106–116; 1954, 3, str. 237–248). Zemljovid, str. 116. Ispravak: HR (1954, 3, str. 297). U tom prilogu ističe da su „Srbi u hrvatskim zemljama vodili propagandu, gdje se je s narodnošću poticao otpad od katoličanstva, osobito u doba Jugoslavije i komunizma“ (str. 107), pa su „tako Hrvati trajno, što je i suvremena velika ličnost Kardinal A. Stepinac izrekao, plebiscitarno tražili svoju nezavisnu državu, sada još jače, kada su iskusili srpsku tiraniju“ (str. 108). Nužnim uvjetima za „postanje naroda“ nabroja njih pet, a na tom petom mjestu navodi i: „Zajednička tradicija i povijest, a često i zajednička vjera“ (str. 111), te govoreći o različitim povijesnim razvojima Srba i Hrvata ponovno ističe da su Hrvati prozvani „Antemurale christianitatis“: „Hrvati, naseljeni u sferi iz Rima utjecajnog prostora, nijesu se mogli, sve da su htjeli, oteti vjersko-kulturnim elementima, u toj sredini raširenim, ako su htjeli nastaviti rimsko kršćanstvo i kasnije sve kulturne elemente na Zapadu raširene, kao humanizam i renesansu“ (str. 114).

U broju 3 iz 1954. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje treći dio priloga „Narodno jedinstvo – III: bilanca narodno jedinstva između Hrvata i Srba u toku povijesti“ (str. 237–248) uz zabilješku: „Članak u tri nastavka:

HR“ (1951, 3, str. 197–204; 1954, 2, str. 106–116; 1954, 3, str. 237–248). I u tom prilogu tumači temeljne razlike u povijesnom razvoju Hrvata i Srba te spominje neslaganje Srpske pravoslavne crkve glede konkordata s Vatikanom kada je Crkva pokazala „da je jača od parlamenta“ (str. 243), te ne gleda pozitivno na ulogu pravoslavlja u odnosu na katolištvo.

U istome broju 3 iz 1954. u rubrici „Odjeci“ objavljuje prilog „O Vatroslavu Jagiću“ (str. 302) ističući da „kao sin svoga naroda i veliki čovjek, svoga glasa digao“ za Hrvatsku, što ne znači da nije bio uspješan slavist koji i Hrvatima služi na ponos (str. 302).

U broju 1 iz 1955. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Neke moje uspomene iz života Matice hrvatske“ (str. 119–135) uz zabilješku: „Članak u dva nastavka: HR“ (1955, 2, str. 119–135; 1956, 1–2, str. 20–43), a vrlo brzo spominje vjerske razlike između Hrvata i Srba te kaže da su Srbi „lovili pojedine slabiće među katoličkim Hrvatima i pretvarali ih u katoličke Srbe“ (str. 125), a zaključuje da su hrvatski prostori uvijek bili „jače vezani s Podunavljem“, a „Hrvati su s tim podunavskim narodima i vjerski i kulturno usko vezani, dok su s orijentalnom ortodoksijom bili od iskona rastavljeni, pa im je i duh oprečan“ (str. 135).

U broju 1-2 iz 1956. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje drugi dio priloga „Neke moje uspomene iz Matice hrvatske: II“ (str. 20–43) uz zabilješku: „Članak u dva nastavka: HR“ (1955, 2, str. 119–135; 1956, 1–2, str. 20–43). Na početku priloga ističe da „Italija, kao središte katolicizma, nije vodila brige, da će provalom Srbije, ortodoksnog bizantizma, na hrv.-katoličke zemlje, koje su bile vjekovima predzidje zapadnog kršćanstva – stradati katolicizam“ (str. 22), a u bilješci 5 ponovno se vraća srpsko-hrvatskim razlikama i piše: „I različite vjerske orijentacije Hrvata i Srba nijesu bile jedino posljedice religiozne shizme između Bizanta i Rima već su na to razilaženje djelovale od česti i etničke razlike među njima, pa se svaki od njih priklonio drugčijim religioznim oblicima, kao i političkim uredjenjima, tako se njihovo diferenciranje vršilo u svakom pogledu: kulturno-političkom, religioznom, na osnovi rasnih razlika“ (str. 28).

U broju 1-2 iz 1956. u rubrici „Hrvatska revija“ objavljuje priloge „Zahvala na čestitku HR“ (str. 161) i „O smjeru ‘Hrvatske revije’“ (str. 162-163). Zanimljivo je da drugi prilog završava rečenicom: „Zaključujući, dragi uredniče, ovo nekoliko misli, želim da Revija nastavi svoje izlaženje pod uredništvom njezina osnivača, jer su se oba ta uvjeta: mjesto izlaženja i osoba urednika, pokazala uspješnim, te da ideja vodilja njezinog sadržaja bude upravljena k slobodi i nezavisnosti hrvatskoga naroda, pa da pri povratku u Domovinu Vi donesete Matici Hrvatskoj sva izašla godišta, da se po njima vidi kontinuum našega kulturnog stvaranja u Domovini i u

emigraciji. U Rimu, 21. siječnja 1956.“ Te su se njegove riječi obistinile jer je urednik *Hrvatske revije* Vinko Nikolić doista u Maticu hrvatsku donio uvezena izdanja 1991., po povratku iz inozemstva.

U broju 1 iz 1957. u rubrici „Odjeci“ objavljuje dva priloga – odgovore: „Bogdanu Radici“ (str. 87–96) uz zabilješku: „Faksimil pisma francuskoga konzula u Zagrebu“ (str. 96) i „Dru Žigi Šolu“ (str. 96–99). U prvome članku među ostalim spominje da su „Hrvati, svijesni svog historičkog kontinuiteta, svoje kulture i vjere, za koju su umirali“ bili protiv „provale orijentalnog despotizma“ (str. 87). U tom prilogu citira don Miha Pavlinovića: „Za nas je katolike – piše Pavlinović – glavno spasiti Bosnu. Moje i mojih mnogih prijatelja tvrdo uvjerenje, da ako padne Bosna u šake srpske, za katolike će biti jao i pomagaj i gore nego pod Turcima“ (str. 92). Na kraju drugoga članka iz toga broja, u odgovoru dr. Žigi Šolu, citira i Antu Trumbića i njegove riječi: „Ne ćemo mi Hrvati primiti da se dademo posrbiti kao Makedonci udarcima kundaka po bubrezima, kako su Srbi bili počeli, a naše žene udarcima biča po ledjima. Nikada se ne ćemo mi Hrvati odreći mogućnosti stvaranja jedne hrvatske katoličke države od Jadrana do Poljske zajedno sa drugim katoličkim narodima i zapadne civilizacije, u kojoj ćemo imati mogućnosti da budem svoji i da se slobodno, prema našim duševnim osebinama razvijamo“ (str. 99).

U broju 1 iz 1958. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Dragovoljno sam trpio za slobodu moje Hrvatske...: izvatici iz posljednjeg pisma prof. Filipa Lukasa našem uredništvu“ (str. 4–8). Nije zapravo riječ o tome da bi on bio sam tada napisao taj članak, jer je na str. 3 objavljena vijest da je „poslije kratke teške bolesti, okrijepljen svetootajstvima umirućih, blago u Gospodinu preminuo nestor hrvatske kulture prof. Filip Lukas, svećenik, profesor Ekonomsko-Komercijlane Visoke škole, predsjednik Matice Hrvatske, član društva Hrvatskih Književnika, redoviti suradnik buenosaereške ‘Hrvatske Revije’, itd.“ U svome je posljednjem pismu Filip Lukas napisao: „Ja nijesam bio ustaša, ali sam bio za hrvatsku nezavisnost. Prije moga iseljenja, iza prethodnog prodora komunista-Srba, otišao sam bio, da se oprostim od nadbiskupa Stepinca. On mi je zaželio svako dobro i pri tome mi reče, da ću se ja za dva tri mjeseca vratiti u domovinu, a eto je trinaesta godina, da sam u izbjeglištvu, a nema znaka, da ću se brzo vratiti (...) Ne mislite, da je nadbiskup Stepinac izrekao meni naivnu želju, kad mi je zaželio iza tromjesečni povratak. To je bila jedna na po optimistička realnost, a izvor se nalazi u Churchillovim memoarima, gdje se ta misao takodjer nalazi“ (str. 4). Kada govori o vjeri i kršćanstvu, onda navodi da se u Rimu „namjerio na jednu knjižicu (Bernardy, Croazia e Roma, 1941., str. 19), u kojoj stoji, da je papa Sv. Agaton god. 680. sklopio s Hrvatima

ugovor, da Hrvati iza primljena krštenja ne će napadati svoje susjede, a Papa se obveza, da će se intervencijom sv. Petra za njih zauzeti, da budu od nepravедnih napada obranjeni: ‘Pape su trojici vladara s hrvatskim imenom i naroda i zemlje: Tomislavu g. 925., Krešimiru Velikome 1058., Zvonimiru 1076. poslali krune i poslali su ih okruniti’“ (str. 7).

Zaključak

Kao što smo već spomenuli, Nataša Bašić daje do znanja da se preko *Hrvatske revije* koja je izlazila od 1951. u inozemstvu „hrvatskoj javnosti (predstavlja) naraštaj koji je, spletom tragičnih poratnih okolnosti, glavninu književnih, znanstvenih i publicističkih prinosa ostvario izvan domovine“ (Bašić, 2000, V), te da taj časopis uz *Bibliografiju* jamačno „znanstvenim vrelom proučavateljima hrvatske iseljeničke kulturne i političke povijesti. U njoj je Hrvatska revija, nedvojbeno, stožernim naslovom.“

„Pokretači ‘Hrvatske Revije’ jasno su osjećali, kolika je potreba hrvatskog kulturno književnog časopisa. Stoga su bili sigurni, da će HR-u sva hrvatska javnost srdačno pozdraviti. Svejedno, ni naša najoptimističkija očekivanja nisu bila toliko svijetla, i nismo očekivali tako velik uspjeh, kao što je zaista postignut. Možemo danas već izjaviti – a to neka služi na čast hrvatske emigrantske javnosti svuda po svijetu! –, da su **svi Hrvati primili HR velikim i jednodušnim priznanjima**. Štaviše, i oni, koji su HR iz raznih razloga iščekivali sa skepsom, i oni su je pozdravili. Svi su se s najljepšim priznanjima izrazili o njezinoj unutarnjoj vrijednosti i vanjskom izgledu. **Posebno je pozdravljen njezin općehrvatski značaj.** (...) **I mnoge su novine zabilježile izlazak naše HR.** U prvom redu **hrvatske**, o čemu ćemo drugiput izvijestiti opširnije. (...) Sve je ovo dokaz, da je **HR doista kulturno glasilo svih Hrvata po svijetu. HR je općehrvatska, i takva će ostati! Takvu je hoće njezini urednici i suradnici, pretplatnici i čitatelji. Jedino takva moći će služiti općim i vječnim hrvatskim nacionalnim idealima**“, napisali su u nepotpisanoj prilogu „Ogromni odjek izlaska ‘Hrvatske Revije’“ njezini urednici Antun Bonifačić i Vinko Nikolić u broju dva iz 1955. (str. 193). I doista u broju 3 iz 1955. (str. 280–285) donose popis „hrvatskog tiska“ – ali onoga koji je izlazio u inozemstvu, kao što su katolički vjerski mjesečnik *Glas sv. Antuna* (Buenos Aires, Argentina), list za vjerski život Hrvata u tuđini *Ave* (Buenos Aires, Argentina), kulturno-politička revija hrvatske intelektualne mladeži u emigraciji *Hrvatska Smotra* (Buenos Aires, Argentina), najstariji hrvatski nezavisni list *Danica* (Chicago, SAD), hrvatski katolički vjesnik *Križ* (Gary, SAD), glasilo Hrvatske Katoličke Zajednice *Naša nada* (Garry, SAD), *Američki Hrvatski Glasnik* (Chicago, SAD), nezavisni

tjednik iseljenih Hrvata *Hrvatski Glas* (Winnipeg, Kanada), glasilo Hrvata u Velikoj Britaniji *Hrvat* (London, Engleska), informativni bilten Hrvatskoga Radničkoga Saveza *Hrvatski Radnik* (Pariz, Francuska), novinska služba *Croatia Presse* (Madrid, Španjolska), mjesečni bilten *Pisma iz Španjolske* (Madrid, Španjolska) i glas katoličkih hrvatskih intelektualaca *Osoba i Duh* (Madrid, Španjolska).

Upravo je navedeni popis glasila i časopisa koji su prihvatili i pohvalili izlazak *Hrvatske revije* uz naše istraživanje još jedan neprijeporni dokaz da su u tom časopisu ti mediji – gotovo 100 postotne katoličke i vjerske provenijencije – prepoznali glasilo koje će ne samo promicati općeljudske nego i kršćanske vrjednote ukorijenjene u hrvatskom narodu, posebno s obzirom na to da su u bivšoj komunističkoj Jugoslaviji imena autora koje smo naveli i analizirali u ovome radu bila proskribirana, a njihova se djela nisu smjela spominjati, jer su bila zabranjena. *Hrvatska revija* ostala je vjerna svojoj uredničkoj politici te je pružila mogućnost svim spomenutim i analiziranim autorima da bez cenzure objavljuju na njezinim stranicama, premda se urednici nisu uvijek slagali s mišljenjem autora. No, znali su da su svi autori koji su im se javljali svojim priložima imali iskustvo i potrebne kompetencije da se bave temama o kojima su pisali sadržajno obogaćujući svaki broj *Hrvatske revije* koja je dokazala da bez obzira na Hrvate koji su tada bili podijeljeni na one koji su ostali u (neslobodnoj) domovini i one koji su (prisilno) iselili ipak „postoji jedna stvar, koja se opire; snaga, koju nikakva policija ne može svladati; mistično tijelo Crkve i Krista, koje je moguće mučiti u mučeničkom tijelu, ali koje nije moguće raskomadati“, kao što je napisao poznati francuski mislilac François Mauriac, ističući da je to „Monsinjur Stepinac (koji) trpi za Jedinstvo, on je jedan od mučenika Jedinstva. (...) Zagrebački je Nadbiskup pisao 1944: ‘Katolička Crkva se ne boji nikakve zemaljske sile, kad se radi o obrani prava pojedinca.’ Tko će onda govoriti, kada bi kršćani šutjeli? Kad bi oni šutjeli, ‘stijene bi vikale’“ (Mauriac, Pariz, 2. studenoga 1946, prema *Hrvatska revija*, br. 4, str. 298).

Literatura

- Dujmović, T. (2017). *Hrvatske novinarske tragedije 1945-1995*. Kružić: Zagreb.
- Grbelja, J. (1998). *Cenzura u hrvatskom novinstvu 1945.-1990*. Naklada Jurčić – Okel d.o.o: Zagreb.
- Grbelja, J. (2000). *Uništeni naraštaj. Tragične sudbine novinara NDH*. Regoč: Zagreb.
- Horvat, J. (1962). *Povijest novinstva Hrvatske 1771-1939*. Stvarnost:

Zagreb.

Hrvatska revija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 1. studenoga 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=26416>>.

Milas, G. (2009). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Slap: Jastrebarsko.

Najbar-Agičić, M. (2015). *Povijest novinarstva: kratki pregled*. Ibis grafika, Sveučilište Sjever: Zagreb.

Tkalac Verčić, A.; Sinčić Ćorić, D.; Pološki Vokić, N. (2010). *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: Kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. M.E.P. d.o.o.: Zagreb.

Prilog: Popis svih radova izabranih autora iz uzorka u razdoblju od 1951. do 1961. prema imenu autora, broju i godini, rubrici, naslovu i stranicama na kojima se nalazi.

Ime **Ivo Bogdan (ponekad i s kraticom I. B.)**⁸ u istraživanom se razdoblju pojavljuje **24 puta**. Tako u broju 4 u rubrici „Eseji i različiti članci“ na stranicama od 409 do 442 iz 1953. piše članak „Hrvatska i problemi civilizacije“.

U broju 1 iz 1955. objavljuje članak „Europa ili Balkan? Ante Ciliga, ‘Sam kroz Evropu u ratu’, prvi svezak, Pariz 1954“ (str. 76–93) u rubrici „Kulturni pregled“.

U broju 2 u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ iz iste 1955. piše članak „Prevedenova Hrvatska povijest na engleskom jeziku“ (str. 202).

U sljedećem broju 3 u rubrici „Eseji i različiti članci“ iz 1955. objavljena su mu dva članka o biskupu Strossmayeru: „Strossmayer: con motivo del cincuentenario de al muerte del gran obispo y mecena croata Josip Juraj Strossmayer 1905 – 1955“ (str. 225–226) na španjolskom (Strossmayer: u povodu 50. obljetnice smrti velikoga hrvatskoga biskupa i mecene Josipa Jurja Strossmayera), te „Strossmayer i njegovo doba: prigodom 50. godišnjice smrti biskupa Josipa Jurja Strossmayera, 1905 – 8. travnja – 1955“, str. 227–264. Na str. 227. preslik je Strossmayerova nekrologa u glasilu *Pokret* (Zagreb, 8. IV. 1905.).

U istome broju 3 iz 1955. objavljen mu je tekst „Knjiga posljednjih eseja po. Vinka Kriškovića“ na 305 stranici u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“.

⁸ Prema popisu „Razriješeni pseudonimi i šifre“ iz *Bibliografije Hrvatske revije 1951-2000*. (2000, 529–532).

U broju 4 iz 1955. u rubrici „Ispod slavoluka smrti: u domovini ...“ objavljen mu je tekst „Hinko Wolf (1912-1945)“ na stranici 349, „Mons. dr. Janko Šimrak (1883-1946)“ na stranicama 363-365, „Danijel Uvanović (1908-1947)“ (str. 373-376), „Tias Mortigija (1912-1947)“ na stranicama 376-377.

U broju 4 iz 1955. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je članak „Nekoliko riječi prof. Prevedenu povodom objave predgovora Hrvatske povijesti“ (str. 543–545), a u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ tekst „Vinko Krišković. Posljednji eseji, predgovor Pavla Tijana, izd. ‘Osvit’, Madrid 1955“ (str. 546–551). U rubrici „Pisma Uredništvu“ istoga toga broja objavljen mu je tekst „Gospodine uredniče“ s nadnevkom: Buenos Aires, 15. runa 1955. na stranici 592.

U broju 6 iz 1956. godine u rubrici „Odjeci“ objavljen mu je članak „Za mir i slogu među hrvatskom braćom: Povodom jednog osvrta ‘Danice’“ (str. 153–159), te u rubrici „Pisma Uredništvu“ osvrst „Gospodine Uredniče“ s nadnevkom „Bs. Aires, 15. V 1956.“ (str. 168–169).

U broju 4. iz 1957. u rubrici „Politički vidici“ objavio je tekst „Jugoslavenskog ‘Bika za rogove’: povodom knjige Većeslava Vildera ‘Bika za rogove’“ na stranicama 289–295. No, u bilješci se ispod nalazi: „Ispravak: HR“ (1958, 1, str. 85). U istome broju u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je tekst „Dr. Stjepan Buć, Značajke i sudbina ‘Dušanovih carstva, povijesno politička rasprava, München 1957“ (str. 422–423).

U broju 1 iz 1958. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljen mu je tekst „Avantura iz vremena francuske okupacije Dubrovnika u jednom romanu“ na stranici 72.

U broju 2 iz 1959. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljen mu je članak „Baština Ljubomira Marakovića (7. VI. 1887 – 21. II. 1959)“ (str. 136–145).

U broju 3 iz 1959. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavo je tekst „Dr. Dragutin Kamber, Problemi metode u hrvatskoj borbi za slobodu, Buenos Aires 1958“ (str. 337–339), a u istome broju rubrike „Politički vidici“ tekst „Dilema Većeslava Vildera: Većeslav Vilder, ‘Na putu preporoda’, London 1959) (str. 346–349).

U broju 4 iz 1959. u rubrici „Politički vidici“ objavljuje članak „Prolog suvremene hrvatske tragedije: Ante Smith Pavelić, Dr. Ante Trumbić – problemi hrvatsko-srpskih odnosa“ (str. 472–478), uz bilješku: „Naslovnica, str. 472“.

U brojevima 1-2 iz 1961. u rubrici „Politički vidici“ objavljuje tekst „Srpska politika genocidija: dr. Ivo Omrčanin, ‘Istina o Draži Mihailoviću’“

(str. 156–158). U broju 4 iz iste godine u rubrici „Politički vidici“ objavljuje članak „Pedeset godina hrvatske politike: politička studija Jere Jareba“ (str. 466–472).⁹

Antun Bonifačić u analiziranom je razdoblju u *Hrvatskoj reviji* kao (su)autor spomenut **109 puta**, ponekad i pod kraticama **B., ić. -ić i -čić**.¹⁰

Prvi mu je prilog objavljen u broju 1 iz 1951. godine u rubrici „Eseji i različiti članci“ pod naslovom „Hrvatska stvarnost“ (str. 3 do 6). U istome broju objavio je 36 priloga, od kojih jednoga popisuje s Vinkom Nikolićem.

U tom broju 1 iz 1951. u rubrici „Kulturni pregled. Književnost“ objavljena su mu još tri priloga: „Marko Sinovčić. N. D. H. u svietlu dokumenata. Bs. Aires 1950, naklada pisca“ (str. 67–68, „Occidente el gran deudo de Croacia (Zapad veliki dužnik Hrvatske), politička rasprava, Bs. Aires 1950, izd. Zajednice hrvatskih društava u Južnoj Americi“ (potpisano kao **ić.**, str. 68–69) i „Antun Ciliga. U zemlji velike laži, Pariz 1950“ (str. 69–71).

U rubrici „Kulturni pregled. Likovna umjetnost“ istoga toga prvoga broja iz 1951. objavljen mu je tekst „Nova Meštrovićeva mapa: knjiga umjetničkih reprodukcija, 30 crteža i 25 drvoreza, Syracusa, USA, 1950“ (str. 73–74).

U rubrici „Dokumenti: Iz zemlje progresivne slobode i demokracije: kroz Titovu ‘kulturu’ po vlastitom priznanju“ jedini je autor sa čak 27 priloga: „Krepane ribe“ (str. 81), „Poznati falsifikator srpsko-hrvatske prošlosti“ (str. 81), „‘Vranjara’, roman Ivanke Vujčić Laszowske“ (str. 81–82), „U Majoru Bauku jednu od glavnih uloga igrao je čovjek koji nije član drame“ (str. 82–83), „Jure Kaštelan, Pijetao na krovu“ (str. 83), „Naša crvena božica Vesna Parun“ (str. 83), „Zoran Dimitrijević riskira“ (str. 83), „Franjo Trogranić i Božidar Kovačević“ (str. 83–84), „Žan Kasu (Buechner) o jugoslavenskom humanizmu“ (str. 84), „Desanka Maksimović, Reka pomoćnica“ (str. 84), „Šeširi ‘Nazor’“ (str. 84), „Književnici Jugoslavije upisali su za drugi narodni zajam 2.889.700 dinara“ (str. 85), „U ‘Udruženju umjetnika za primijenjenu umjetnost Hrvatske’“ (str. 85), „Od 22 člana zagrebačkog kazališta leti ih 12“ (str. 85), „Viktor Car Emin i Dom književnika Jugoslavije“ (str. 85), „Dušan Kostić Jovanu Popoviću“ (str. 85), „Josip Hatze“ (str. 85), „Provala u Bosnu“ (str. 85–86), „Kazališta kao privredne ustanove“ (str. 86), „Nacionalne manjine u Jugoslaviji“ (str. 86), „Sovhozi i kolhozi u Hrvatskoj“ (str. 86), „Uništavaju se hrvatski spomenici po Bosni i Hercegovini“ (str. 86–87), „Dr Aleksandar Belić Weiss otvara Filozofski fakultet u Sarajevu“ (str. 87), „Otkriće stare hrvatske tvrđave

9 Još su mu tri teksta objavljena izvan istraživačkoga razdoblja, pa ih ovom analizom nismo obuhvatili.

10 Usp. „Razriješeni pseudonimi i šifre“ u *Bibliografija Hrvatske revije 1951-2000*, str. 529-532. Tim smo se popisom koristili i za ostale analizirane autore.

pod naslovom Iskopavanje slavenske tvrđave iz ranog srednjeg vijeka“ (str. 87), „200 talijanskih književnika, kritičara i umjetnika“ (str. 87), „Turizam Dubrovnik – Beograd“ (str. 87) i „Oni gore i oni dolje“ na stranici 88.

I u sljedećoj rubrici – „U eri Anglosasa“ jedini je autor s tri priloga (sva su tri potpisana s **-ić.**): „George Bernard Shaw“ (str. 89–90), „Bertrand Russell“ (str. 90–91) i „William Faulkner“ (str. 91–93).

U rubrici „Uredništvo HR“ s Vinkom Nikolićem objavio je prilog „Poziv na suradnju u ‘Hrvatskoj reviji’“ (str. 13), a taj je prilog objavljen u *Hrvatskoj reviji* i 1997. u broju 3-4, na stranici 434.

U broju 2 iz 1951. godine isto tako je objavio više članaka. U rubrici „Pjesme. Iz hrvatske lirike“ na stranici 142 objavio je tekst „Ranjeni labud“, u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ na str. 161–162 prilog „Prof. ing. Alija Šuljak, Činjenice zadružnog gospodarstva, Damask 1950.“, „Josip Juraj Hitrec, Sin mjeseca, Harper, New York 1948“ (str. 167–168) te „Izlazak ‘Hrvatske smotre’“ (str. 169).

U rubrici „Dokumenti: Iz zemlje progresivne slobode i demokracije“ objavio je 15 priloga: „Kuda, vraga, sve to vodi?“ (str. 176), „Istarski puti“ (str. 176), „Prešampavanje osakaćenih književnih djela“ (str. 176–177), „Kultura nacionalnih varijanata“ (str. 177), „Jednostavni zakoni morala i prava Miroslava Krleže“ (str. 177–178), „Trideset djela makedonskih književnika“ (str. 178), „Nikica Polić proslavio je svoju 60. godišnjicu u Puli“ (str. 178), „Novi članovi Saveza književnika Jugoslavije“ (str. 178), „Izložba likovnih umjetnika u Mostaru“ (str. 178), „Josip Kosor, Izabrane pripovijesti“ (str. 178), „Novi članovi Srpske akademije nauka“ (str. 178–179), „Klub književnika“ (str. 179), „Marxov grob“ (str. 179), „Poeta laureatus: Sutla“ (8str. 179) i „Dobriša Cesarić: Bubica“ (str. 179).

U rubrici „U eri Anglosasa“ objavio je dva priloga pod kraticom **-čić.**: „MacArthur“ (str. 180–182) i „Ernest Bevin“ (str. 182–184).

U rubrici „Nekrolozi“ objavio je tekst „Kraljevi života – prigodom smrti André Gide-a“ (str. 159–160).

U broju 3 iz 1951. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je dva teksta: „Lucian Kordić, Zemlja, pjesme, Rim 1951, izdao P. D. Čorić“ (str. 266–267) i „H. R. S. – C. F. T. C. ‘Hrvatski radnik, Bulletin d’information et de liaison de la section croate“ (str. 270–271).

U rubrici „Dokumenti: Iz zemlje progresivne slobode i demokracije“ i u tom trećem broju iz 1951. opet je jedini autor s 10 tekstova: „Šumski akademici“ (str. 276), „Hljeba, hljeba, gospodaru!“ (str. 276), „Hrvatske novinare zastupa u Londonu Jovo Ugrčić“ (str. 276–277), „U Hrvatskoj slave ustanak“ (str. 277), „Rouge za ‘Universalnu istoriju kulture’ (‘Sors boni Croati emigrare domo’)“ (str.277), „Hrvatska poezija pred sudom“

(str. 277–278), „Harmonično poznavanje bitnih činjenica“ (Nar. List, 22. 5. 1951) (str. 277), „Novi akademici“ (str. 278), „Gore srca ili sloboda štampe u Titoslaviji“ (prenesen članak J. Horvata iz Vjesnika (Zagreb, 17. VI. 1951) (str. 278–279) i „Pred dokumentima ‘naše’ kulture“ (prenesen članak M. Žilić iz Narodnoga lista (Zagreb, 19. III. 1951) (str. 279).

U rubrici „Nekrolozi“ objavio je tekstove „Rudolf Herceg: prigodom njegove smrti“ (str. 259–260) i „Lujo Vojnović: prigodom njegove smrti“ (str. 260–262).

U broju 4 iz 1951. godine u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Dok je srca, bit će i Kroacije! ‘Croacia’ Madrid, 10. travnja 1951, izdanje Hrvata u Španjolskoj; ‘Crotia’, London 1951, izdanje Društva Hrvata u Velikoj Britaniji“ (str. 436–438), a u rubrici „Nekrolozi“ prilog „Vinko Krišković (1861–1951)“ (str. 312–317).

U broju 1 iz 1952. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje tekst „U doba Augusta“ (str. 49–63), a u rubrici „Dokumenti: Iz zemlje progresivne slobode i demokracije“ tekstove „Likovna drama u tri čina: I. Bijeg u tminu (Gamulin: Bratko) II. Bitka kod Stubice (Gamulin: Hegedušić) III. Likovni Ždanov (Gamulin: Šinko)“ (str. 87–90) što je preneseni članak „Diskusija za slobodu kritike“ (Republika, Zagreb, 1950, str. 301) i „Zašto? – Prigodom smrti Luja Adamiča“ (str. 93–94).

U broju 2 iz 1952. u rubrici „Pjesme“ objavljuje članak „Guanabara: Ptice na naranči; Leme; Srca; Bandeirante“ (str. 126–127), a u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ „Krčki kalendar, izdao i uredio rev. Nikola Fabijanić, New York 1952“ (str. 170–172).

U broju 3 iz 1952. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je tekstove „Jozo Kljaković, U suvremenom kaosu, uspomene i doživljaji, naklada autorovih prijatelja, Buenos Aires 1952“ (str. 276–280), „Msgr. Pavao Jesih, Crvena ruža na oltaru, biografska pripovijest (Životopis nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca), nakladom Petra Stankovića, ured. ‘Hrv. glasa’, Winnipeg 1951“ (str. 284–286).

U broju 4 iz 1952. u rubrici „Hrvatska u knjigama stranaca“ objavljuje prilog „Rijeka u knjizi jednog talijanskog svećenika: Spigolando nel passato di Fiume, msgr. Luigi M. Torcoletti (Rapallo 1951)“ (str. 402–404), a u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ „Hrvatski kalendar 1953, izdaju hrvatski franjevci u Američkim Udruženim Državama, uredio fra Dominik Mandić, O. F. M., godina X“ (str. 416–418).

U broju 1 iz 1953. u rubrici „Pjesme“ objavljuje tekst „Simfonija: I. Mantinjada; II. Suprota; III. Tanac“ (str. 9–13), a u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ dva članka: „Krčki kalendar 1953, uredio rev.

Nikola Fabijanić“ (str. 88–89) i „Glas sv. Antuna – pet godina izlaženja kao novina“ (str. 90–91).

U rubrici „Iz uredništva HR“ toga istoga broja 1 iz 1953. objavio je tekst „Jean Dayre – prilikom njegove smrti“ (str. 108).

U broju 2 iz 1953. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je tekst „Smrt Mile Starčevića“ (str. 161–164), a u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ tekst „Pablo Tijan, Proceso de formación de las naciones eslavas, Ateneo, Madrid 1952“ (str. 213–214).

U rubrici „Bilješke“ toga istoga broja 2 iz 1953. pod kraticom **B.** objavio je članak „Proslava 10. travnja u Münchenu“ (str. 219–220).

U broju 3 iz 1953. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Ilija Jurić, Kraljičino vrelo, roman, Buenos Aires 1952“ (str. 358–359).

U broju 4 iz 1953. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je tekst „Hrvatski milenij“ (str. 395–398).

U rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ istoga broja iz 1953. objavljuje dva teksta: „Hrvatski kalendar za 1954, urednik dr. fra Dominik Mandić, Chicago“ (str. 476–477) i „Lucijan Kordić, Od zemlje do neba, pjesme, Chicago“ (str. 477–478).

U broju 1 iz 1954. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje tekst „Hrvatske narodne pjesme kajkavske, Matica hrvatska, 1950, uredio i komentirao dr. Vinko Žganec“ (str. 37–42). U rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Krčki kalendar za godinu 1954, uredio rev. Nikola Fabijanić, imprimatur Francis cardinal Spellman, New York, USA“ (str. 78–79).

U broju 2 iz 1954. u rubrici „Politički vidici“ objavljuje tekstove „Susret sa starim znancima: On; Ja“ (str. 211–212) što je „Pjesma On F. Alfirevića iz zbirke Izabrane pjesme (Zagreb 1952); pjesma Ja V. Majera iz Narodnog lista (Zagreb, 24. I. 1954)“ i „Rezultati jedne ankete u Zagrebu“ (str. 212–213).

U broju 3 iz 1954. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je tekst „Memorandum hrvatskih svećenika“ (str. 271), a u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ tri teksta: „Dr. George W. Cesarich, Croatia and Serbia, izdanje ‘Croatia’ Chicago“ (str. 284–286) uz bilješku da je George W. Cesarich Vilko Rieger; „Basil i Steven Pandžić, A Review of Croatia History, izdanje ‘Croatia’ American Series, svezak prvi, Chicago“ (str. 286–287); „Nada Kesterčanek Vujica, Short Story, Wilkes Barre, Pennsylvania, 1954“ (str. 287–288).

U broju 4 iz 1954. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje tekst „Svjedočanstvo Whittaker Chambersa“ (str. 361–368).

U broju 1 iz 1955. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje tekst „Novo djelo američkog učenjaka dra C. S. Mihanovicha“ (str. 100).

U broju 2 iz 1955. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje tekst „Hrvatska i Hrvati u engleskom zborniku ‘Croatia-e’“ (str. 194–196) uz tri bilješke: preneseno iz Danice (Chicago, 23. III. 1955), uvodna urednička napomena i naslovnica (str. 194).

U broju 4 iz 1955. u rubrici „Poesia croata moderna“ objavljena mu je pjesma „Paloma“ (prepjevali Pavao Tijan i Marisol de Castro Gil) (str. 331–336).

Ponovno se pojavljuje u broju 3 iz 1959. godine u rubrici „Politički vidici“ tekstem „Sedamdeseta godišnjica dra Ante Pavelića“ (str. 352–353), što je zapravo „preneseno iz *Hrvatskoga domobrana* (Chicago, 15. VII. 1959)“.

U broju 2-3 iz 1960. u rubrici „Politički vidici“ objavljuje tekst „Sve što ima srca i pameti“ (str. 271), što je opet tekst prenesen iz lista *Hrvatska* (Buenos Aires, 13. VI. 1960).

Stjepan Buć objavio je 29 priloga, a u istraživanom razdoblju **11 tekstova**. Prvom se objavom pojavljuje u broju 1 iz 1953. godine u rubrici „Eseji i različiti članci“ prilogom „Problemi hrvatske demokracije“ (str. 50–55), a u rubrici „Nekrolozi“ pod kraticom **S. B.** objavljuje tekst „Umro prof. Hakija Hadžić“ (Bileća, 1. 1.1883 – Damask, 1. 1. 1953) (str. 106–107).

„Značenje Ilira za hrvatsku povijest“ tekst je koji je objavio 1953. u broju 4 (str. 445–458).

U broju 2 iz 1954. godine u rubrici „Kulturni pregled“ pod kraticom **S. B.** objavljuje tekst „Jagićeva proslava u Beču“ (str. 169–170).

U broju 3 iz 1955. u rubrici „Ispod slavluka smrti: u domovini ...“ objavio je tekst „Prof. Kerubin Šegvić (1867-1945)“ (str. 349–352).

U broju 3 iz 1956. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je tekst „Porfirogenitova Dalmacija“ (str. 254–263).

U broju 2 iz 1958. u rubrici „Politički vidici“ objavljuje tekst „Starim putem laži i podvala“ (str. 197–199).

U broju 1 iz 1960. u rubrici „Odjeci“ javlja se tekstem „Trebamo bolje poznavati svoju povijest“ (str. 118–119).

U brojevima 2-3 iste 1960. godine u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje tekst „Da li smo Hrvatsku mogli sačuvati? Od Rimskih ugovora do Bleiburške tragedije“ (str. 204–226).

U brojevima 1-2 iz 1961. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje tekst „Posljedice slavomanije za našu povijest i politiku“ (str. 35–63).

U broju 3 iz iste 1961. u rubrici „Kulturni pogled“ objavio je tekst „Novi pogledi na slavensku povijest“ (str. 287).

Vladimir Ciprin u analiziranom je razdoblju objavio **49 tekstova**. Prvi se puta pojavljuje s kraticom **C-in.** u broju 4 iz 1952. tekstem „Uspješan razvoj hrvatskih kulturnih tradicija u emigraciji: uoči koncerta Hrvatskog pjevačkog zbora ‘Jadran’“ u rubrici „Kulturni pregled“ (str. 414–416).

U broju 1 iz 1953. s dva se teksta i pod kraticom **C-in.** pojavljuje u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“: „El teatro nacional Cervantes: koncert Hrvatskog pjevačkog zbora ‘Jadran’“ (str. 93–95) i „Koncert Mirka Kovačeca na elektronskim orguljama: Salón de cultura superior religiosa, Buenos Aires, 8. veljače 1953.“ (str. 95–97).

U broju 3 iz iste 1953. ponovno u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ i pod kraticom **C-in.** objavljuje tekst „Koncert baritona Z. Dončevića: consejo de mujeres, Buenost Aires, 4. srpnja 1953.“ (str. 326–363).

I u broju 4 iz 1953. objavljuje u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ pod kraticom **C-in.** dva priloga: „Koncerat zagrebačkog čeliste A. Janigra (Teatro Colón, 21. 8. ov. g.)“ (str. 479–480) i „Glasovirski koncert prof. Ane Kokša (26. rujna u dvorani Montevideo 850)“ (str. 480–482).

U istome broju 4 iz te godine 1953. u rubrici „Nekrolozi“ i uz kraticu **C-in.** objavljuje prilog „Umjesto vijenca pok. Prof. Václavu Humlu“ (str. 485–486).

U broju 1 iz 1954. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Vatroslav Lisinski: 100-godišnjica smrti skladatelja prve hrvatske opere 1854 – 31. svibnja – 1954.: povijesno značenje djela Vatroslava Lisinskoga za hrvatsko glazbeno stvaranje“ (str. 7–12), uz zabilješku: „Preslik Uspomenice demorodkinjom i domorodicom na izvedbu prve hrvatske opere Ljubav i zloba, str. 9“.

U istome broju u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ kao jedini autor te rubrike i opet pod kraticom **C-in.** objavljuje dva priloga: „Koncert H. P. D. ‘Jadran’: Teatro nacional Cervantes, 12. XII. 1953.“ (str. 83–84) i „Praizvedba orkestralnog prvijenca Ivana Degrela: ‘Pastoralna ouvertura’ u izvedbi orkestra Radio del estado 31. XII. 1953. Dirigent Bruno Bandini“ (str. 85–86).

U broju 2 iz 1954. godine pod kraticom **C-in.** u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ objavljuje prilog „Koncert H. P. D. ‘Jadran’: prigodom 13-godišnjice hrvatske državnosti i 100 godišnjice smrti Vatroslava Lisinskoga“ (str. 198–199).

U broju 3 iz 1954. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje prilog „U spirali vječne renesanse: razmatranja o ‘konkretnoj’ glazbi i ‘apstraktnom’

slikarstvu“ (str. 272–278), a u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ i pod kraticom kraticom **C-in.** prilog „Koncert prof. Ane Kokša“ (str. 293).

U broju 4 iz te iste godine u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ pod kraticom **V. C.** objavljuje prilog „Glasovi domovine, hrvatski narodni pjevnik, uredio fra dr. Branimir Marić, Chicago, izvanredno izdanje, knjiga prva (Madrid 1954)“ (str. 394), a u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ kao jedini autor objavljuje dva priloga pod kraticom kraticom **C-in.:** „Koncert pjevačice Tine Ivče Čubelić“ (str. 401–402) i „Pjevački koncert Zorana Dončevića“ (str. 402).

U broju 1 iz 1955. u rubrici „Novele“ objavljuje prilog „Posjet dragome gradu“ (str. 51–55), a u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ pod kraticom **C-in.** tekst „Koncert H. P. D. ‘Jadran’“ (str. 101).

U broju 3 iz 1955. opet se javlja u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ s dva priloga. U prvome „Koncert prof. Melite Lorković u Buenos Airesu“ se potpisuje s **C-in.** (str. 306–307), a u drugome „Uspjeh pedagoškog djela prof. Rudolfa Matza u Buenos Airesu“ (str. 307–308) s kraticom **c.**

U broju 4 iz 1955. u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ opet se javlja pod kraticom **C-in.** u oba priloga: „Gostovanje Gjurgje pl. Milinković u ‘Colónu’“ (str. 567–568) i u tekstu „Koncert Zorana Dončevića“ (str. 568–569).

U broju 1-2 iz 1956. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje dva priloga koje potpisuje s **V. C.:** „Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791): prigodom 200-godišnjice rođenja, 27. siječnja 1756.“ (str. 125–126) i „60-godišnjica života hrvatskog skladatelja Jakova Gotovca“ (str. 126–127).

U tom istome dvobroju 1-2 u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ objavio je dva priloga. Prvoga – „Koncert hrv. Pjevačkog društva ‘Jadran’“ – potpisuje s **C-in.** (str. 137-138), a drugoga „Nastup učenika glasovirske škole prof. Anke Kokše“ kraticom **c.** (str. 138-139).

U rubrici „Smrt u domovini“ istoga dvobroja 1-2 pod kraticom **V. C.** objavljuje tekst „Prof. Josip Andreis“ (str. 141).

U broju 3 iz 1956. u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ objavljuje tri priloga. Članak „Koncert H. P. Z. ‘Jadran’“ (str. 273) potpisuje s **C-in.**, članak „Uspjesi Lovre pl. Matačića u Njemačkoj i Sjevernoj Amreici“ (str. 273–274) s **c.**, a prilog „Glazbalo martenot na koncertnom podiju“ (str. 274–275) s **C-in.**

U broju 4 iz 1956. u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ objavljuje tekst „Koncert baritona Zorana Dončevića“ (str. 387–388) i potpisuje ga **C-in.**, a istom kraticom potpisuje i prilog „Walter Giesecking“ (str. 390) u rubrici „Nekrolozi“.

U broju 1 iz 1957. opet je jedini autor u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ u kojoj je objavio tri priloga. „Koncert H. P. D. ‘Jadran’“ (str. 77–78) potpisuje s **C-in.**, „Uspjeh hrvatskih muzičara u Americi“ (str. 78) s **C.**, a tekst „Kinesko klasično kazalište“ (str. 78–80) s **Ci-n.**

U istome broju 1 u rubrici „Nekrolozi“ objavio je tekst „Arturo Toscanini“ (New York, 17. 1. 1957) (str. 82–83).

U broju 2 iz 1957. u rubrici „Književna proza“ objavio je prilog „Varijacije na teme Staroga kraja“ (str. 230–233).

U broju 4 iz 1957. u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ objavljuje prilog „Jubilarni koncert H. P. Z. ‘Jadran’ u Buenos Airesu 1947 – 1957“ (str. 425–428), a pod kraticom **C.-** objavljuje tekst „Spomen-knjiga u povodu 10. obljetnice H. P. Z. ‘Jadran’“ (str. 427–428).

U broju 1 iz 1958. u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ pod kraticom **C-in.** objavio je prilog „Praisvedba ‘Argentinske suite’ Ante Kopitovića“ (str. 73–74) i „Novi uspjeh Lovre Matačića u Europi“ pod kraticom **C.**

U tom istome broju 1 u rubrici „Nekrolozi“ objavio je tekst „Beniamino Gigli (Recanati, 20. III. 1890 – Rim, 30. XI. 1957)“ (str. 79–80).

U broju 3-4 iz 1958. u rubrici „Kulturni pregled“ oglasio se s tri priloga. „U počast pjesnika Dragutina Domjanića: recitativno-glazbena priredba prigodom 25-godišnjice pjesnikove smrti“ (str. 287–288) potpisuje s **C-in.**, „Dragutin Šoštarko: 20. godišnjica djelovanja opernog pjevača“ (str. 289–290) isto tako s **C-in.**, a prilog „Sudjelovanje glazbenog Zagreba na festivalu u Edinburhu“ s **C.**

U broju 4 iz 1959. u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ pod kraticom **Cin.** objavljuje tekst „Koncert kvinteta ‘Filharmonija’ u Hrvatsko-argentinskom kulturnom klubu“ (str. 468–469) uz „uredničku napomenu, str. 469“.

U broju 4 iz 1960. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu: prilikom njegove 100. godišnjice“ (str. 521–535).

U broju 1-2 iz 1961. u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ pod kraticom **C-IN.** objavljuje prilog „Koncert ‘Jadrana u Bs. Airesu“ (str. 121–122).

U broju 3 iz iste 1961. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je prilog „Hrvati u američkim glazbenim esejima“ (str. 290–291) pod kraticom **V. C.**

Branko Kadić objavio je ukupno 101 prilog, a u istraživanome desetljeću **41.** Prvi se puta javlja već u broju 2 iz 1951. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ prilogom „Viktor Vida, Svemir osobe, pjesme, Bs. Aires 1951, predgovor Marica Meštrović-Pelicarić, oprema i ilustracije Bara Remec“ (str. 263–266).

U broju 4 iz iste 1951. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje „Luka Brajnović, Smirene želje, pjesme, Madrid 1951“ (str. 430–432).

U broju 1 iz 1952. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje tekst „Srećko Karaman, Jedno na pučini, pjesme, Buenos Aires 1951“ (str. 78–80).

U broju 2 iz 1952. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje prilog „Andrija Ilić, O tugama i ljepotama Hrvatske, pjesme, Hrvatska pučka knjižica, knj. 2, predgovor Lelio Janin, nekoliko riječi o autoru Ljeposlav Perinić, Buenos Aires 1952“ (str. 170) uz zabilješku: „Lelio Janin = Duško Kalebić“.

U broju 1 iz 1953. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje tekst „Dr. Matko Laginja: prigodom stogodišnjice rođenja“ (str. 80–81), a u rubrici „Kulturni pregled. Glazba“ pod kraticom **B. K.** prilog „Glasovni koncert Antoniete Ludvig-Kampl“ (str. 97).

U broju 2 iz 1953. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje tekst „Profil jednog španjolskog pjesnika: Vincente Aleixandre“ (str. 199–200).

U broju 3 iz 1953. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje prilog „Antologija hrvatske lirike, uredio Franjo Trogranić, Rim 1953“ (str. 356–358).

U broju 4 iz 1953. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje dva priloga: „Virgil Konstantin Gheorghiu bizantski Janus“ (str. 463–466), a pod kraticom **B. K.** objavljuje „Rad i uspjesi dra Pere Vukote“ (str. 471–473).

U broju 2 iz 1954. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje prilog „B. J. Saban – R. Balas, La fábula tuvo defecto, novela más o menos humorística. La Paz, Bolivia, 1953, Talleres gráficos bolivianos“ (str. 184–186) uz bilješku: „naslovnica, str. 184“.

U broju 4 iz 1954. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje dva priloga: „Enver Mehmedagić, Reflejos, poesías, Bs. Aires 1954“ (str. 391–392) i „Smail Balić, Islam – njegova nauka i njegov značaj, Muslimanska biblioteka, knj. 2, Beč 1954“ (str. 392–393).

U broju 2 iz 1955. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „John Pintar, Four Years in Tito’s Hell, Buenos Aires 1955 [1954!], izd. Hrvatske pučke knjižnice“ (str. 198–199).

U broju 4 iz 1955. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je dva priloga: „The Croatian Nation in Its Struggle for Freedom and Independence (Hrvatski narod u borbi za svoju slobodu i nezavisnost), editors prof. Antun F. Bonifačić and prof. Clement S. Mihanovich, ‘Croatia’, Cultural Publishing Center, Chicago 1955“ (str. 551–558) (uz zabilješku:

Naslovnica, str. 551.) i „Mateo Erić, El gran kolhoz [koljhoz!], Editorial ‘La mandrágora’, Buenos Aires 1955“ (str. 560–561).

U broju 1-2 iz 1956. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje prilog „Rikard Nikolić, Bljesci u sumrak, roman, izd. Hrvatskog glasa, Winnipeg, Canada“ (str. 133–134), a pod kraticom **B. K.** prilog „Simpliciano Gomeiro, Te Deum laudamus, Croatian Club, Sudbury, Canada“ (str. 137).

U broju 3 iz 1956. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Prvislav Grisogono, Pedeset godina iz perspektive emigranta, New York 1955“ (str. 272–273).

U broju 4 iz 1956. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je prilog „Matoševa proslava u Buenos Airesu“ (str. 384–385), a u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ „Dva hrvatska jubileja: Spomen-knjiga povodom 250. godine rođenja fra Andrije Kačića Miošića (1704-1954) i 100 godina prve gimnazije s nastavnim hrvatskim jezikom (Sinj, 12. XII. 1954 – 12. XII. 1954), uredio i izdao dr. fra Metod Kelava, Buenos Aires 1955“ (str. 386–387).

U broju 1 iz 1957. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Nobelovac Jiménez“ (str. 41–46), a u rubrici „Pjesme“ njegov je prijevod: „Jiménez, Juan Ramón: Nostalgija mora; Mora; Oporavak“ (str. 50–51), uz zabilješku: „Iz zbirki pjesama Piedra i Cielo (Nostalgija mora i Mora) i Estío (Oporavak)“, te u rubrici „Književna proza“ prijevod: „Jiménez, Juan Ramón: ‘Srebrenko i ja’: I; II. Grimizni krajolik; III. Radost; VI. Angelus!; VII. Ludjak; XLIX. Šipak; LXV. Smrt“ (str. 47–49).

U broju 2 iz 1957. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje „Vitor Vida, Sužanj vremena, pjesme, Buenos Aires 1956, oprema Bara Remec, naslovna stranica Milan Volovšek“ (str. 165–169).

U istome broju u rubrici „Nekrolozi“ objavio je prilog „Pío Baroja (Vera del Bildasoa, 1872 – Madrid, 1956)“ (str. 175–176).

U broju 3 iz 1957. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je dva priloga: „Alberto Galter, El ‘libro rojo’ de la Iglesia perseguida, Madrid 1956“ (str. 265–268) i „Elemér Homonnay, Atrocities Committed by Tito’s Communist Partisans in Occupied Southern-Hungary, Cleveland 1957“ (str. 268–269).

U broju 4 iz 1957. u rubrici „Kulturni pregled. Časopisi i knjige“ objavljuje „Pod tuđim nebom, hrvatsko emigrantsko pjesništvo (1945-1955), Vinko Nikolić, Knjižnica Hrvatske revije, knjiga I, Buenos Aires 1957“ (str. 418–422).

U broju 1 iz 1958. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje priloge „Alan Horić, L’aube assassinée, poèmes, Montréal 1957“ (str. 68–69) i „Knjiga o hmelju dra Leopolda Leskovara“ (str. 72) pod kraticom **B. K.**

U broju 2 iz 1958. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje ponovno dva priloga: „Poljička knežija: povodom 150.-godišnjice njene propasti“ (str. 170-174) uz bilješku: Ispravak: HR (1958, 3-4, str. 329) i „Kanadski tisak o pjesmama Alana Horića“ (str. 182-183) pod kraticom **B. K.**

U broju 3-4 iz 1958. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je prilog „Albert Camus: pedeset i drugi dobitnik Nobelove nagrade za književnost (1957)“ (str. 258–271).

U broju 2 iz 1959. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje prilog „Šime Pelicarić – stvaralac moderne keramike“ (str. 228–232).

U broju 4 iz 1959. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje prilog „Ernest Pézet, Stepinac – Tito, contextes et éclairages de ‘L’Affaire’, Paris, 2959“ (str. 464–465).

U broju 1-2 iz 1961. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje dva priloga: „Alan Horić, Nemir duše, Madrid 1959“ (str. 104–106) i „Rajmund Kupareo, Blagoslov zvijezda, izabrane pjesme, Buenos Aires 1961“ (str. 106–108).

U broju 3 iz 1961. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje prilog „Franc Jeza, Nova tlaka slovenskega naroda, Trst 1959“ (str. 296–298).

U broju 4 iz 1961. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je prilog „Uspjeh slikara Slavka Kopača u Parizu“ (str. 451–452) pod kraticom **B. K.**

Filip Lukas ukupno je do 2000. objavio 17 priloga i to svih 17 u analiziranom razdoblju (1951. – 1961.). Prvi se puta kao autor pojavljuje u prvome broju iz prve godine – 1951. – u rubrici „Eseji i različiti članci“ prilogom „Postoji li jugoslavenska kultura?“ (str. 7–13).

U broju 3 iz iste 1951. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Narodno jedinstvo“ (str. 197–204) uz zabilješku: „Članak u tri nastavka: HR (1951, 3, str. 197–204; 1954, 2, str. 106–116; 1954, 3, str. 237–248)“.

U istome broju 3 iz 1951. u rubrici „Nekrolozi“ objavljuje prilog „Smrt pjesnika Ljube Wiesnera“ (str. 257–258) uz zabilješku: „(Zagreb, 1885 – Rim, 3. VII. 1951) Nadgrobni govor na rimskom groblju Verano (5. VII. 1951)“.

U broju 4 iz 1951. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Da li je Jugoslavija nastala na temelju narodnog samoodređenja“ (str. 335–355) uz zabilješku: „Članak u dva nastavka: HR (1951, 4, str. 345–355; 1952, 1, str. 33–48)“.

U broju 1 iz 1952. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje drugi dio priloga „Da li je Jugoslavija nastala na temelju narodno samoodređenja: II. dio“ (str. 33–48) uz zabilješku: „Članak u dva nastavka: HR (1951, 4, str. 345–355; 1952, 1, str. 33–48)“.

U broju 2 iz 1954. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje drugi dio priloga „Narodno jedinstvo – II: bilanca narodnog jedinstva između Hrvata i Srba u toku povijesti“ (str. 106–116) uz zabilješku: „Članak u tri nastavka: HR (1951, 3, str. 197–204; 1954, 2, str. 106–116; 1954, 3, str. 237–248). Zemljovid, str. 116. Ispravak: HR (1954, 3, str. 297)“.

U broju 3 iz 1954. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje treći dio priloga „Narodno jedinstvo – III: bilanca narodno jedinstva između Hrvata i Srba u toku povijesti“ (str. 237–248) uz zabilješku: „Članak u tri nastavka: HR (1951, 3, str. 197–204; 1954, 2, str. 106–116; 1954, 3, str. 237–248)“.

U istome broju 3 iz 1954. u rubrici „Odjeci“ objavljuje prilog „O Vatroslavu Jagiću“ (str. 302).

U broju 1 iz 1955. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Neke moje uspomene iz života Matice hrvatske“ (str. 119–135) uz zabilješku: „Članak u dva nastavka: HR (1955, 2, str. 119–135; 1956, 1-2, str. 20–43)“.

U broju 1-2 iz 1956. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje drugi dio priloga „Neke moje uspomene iz Matice hrvatske: II“ (str. 20–43) uz zabilješku: „Članak u dva nastavka: HR (1955, 2, str. 119–135; 1956, 1-2, str. 20–43)“.

U broju 1-2 iz 1956. u rubrici „Hrvatska revija“ objavljuje priloge „Zahvala na čestitku HR“ (str. 161) i „O smjeru ‘Hrvatske revije’“ (str. 162–163).

U broju 1 iz 1957. u rubrici „Odjeci“ objavljuje dva priloga – odgovore: „Bogdanu Radici“ (str. 87–96) uz zabilješku: „Faksimil pisma francuskoga konzula u Zagrebu, str. 96“ i „Dru Žigi Šolu“ (str. 96–99).

U broju 1 iz 1958. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Dragovoljno sam trpio za slobodu moje Hrvatske ...: izvatici iz posljednje pisma prof. Filipa Lukasa našem uredništvu“ (str. 4–8).

Franjo Nevistić u *Hrvatskoj reviji* je objavio 64, a u analiziranom razdoblju 32 priloga. Prvi mu je prilog objavljen u broju 1 iz 1951. u rubrici „Politički pogledi“ – riječ je o prilogu „Strah pred azijskom analogijom“ (str. 59–62).

U broju 2 iz 1951. u rubrici „Hrvatska u knjigama stranaca“ objavljuje prilog „Hrvatsko-srpski odnosi u očima jednog Francuza“ (str. 150–156).

U broju 4 iz 1951. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je priloge „Dr. fra Vendelin Vasilj, Komunizam i vjera, Chicago 1950“ (str. 414–418) i „Stanko Drnas, Adulterio en el maridaje político Tito – Staljin, Buenos Aires 1950“ (str. 435–436) pod kraticom **F. n.**

U broju 1 iz 1952. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je prilog „Još o Hagenovoj knjizi“ (str. 75–77) uz zabilješku: „Walter Hagen = Wilhelm Höttl“.

U broju 2 iz 1952. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Netočnosti, protivrječja i zablude Ante Cilige“ (str. 116–125).

U istome broju 2 iz 1952. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje prilog „Mladi hrvatski pravnik o Bonskom ustavu“ (str. 182–183) pod kraticom **F. N.**

U broju 3 iz 1952. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Südost Stimmen, Schriftenreihe für Probleme des südosteuropäischen Raumes, Herausgeber dr. Matthias Annabring, Stuttgart – Möhringen“ (str. 299–301).

U broju 4 iz 1952. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje dva priloga: „Dr. Stjepan Kukulja, Wunderheilungen im W(a!)llfahrtsort Podmilačje, Kroatien, München 1952“ (str. 423–424) i „Tri članka dra René Marčiča“ (str. 424–425) pod kraticom **fn.**

U broju 1 iz 1953. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je prilog „Za našu vlastitu kulturno osobnost: Ivo Omrčanin, ‘La zadruga croata ossia la comunità di famiglia in Croazia’ (Estratto di Diritto comparato e di studi legislativi, vol. XXVII, fasc. 10, Roma 1952)“ (str. 77–79), a u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ prilog „A. Gedeonov, Die Voelker im neuen Jugoslavien – Narodi u novoj Jugoslaviji (Zeitschrift für Geopolitik, Heidelberg, 1952, 11)“ (str. 89–90) uz zabilješku A. Gedeonov = Antun Knežević.

U broju 3 iz 1953. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Kirche in Not, Herausgegeben von der Ostpriesterhilfe Königstein (ts. Limburg), Lahn 1953“ (str. 359–362).

U broju 4. iz 1953. u rubrici „Kulturni pregled“ pod kraticom **Nf.** objavio je prilog „Churchill dobio Nobelovu nagradu za književnost“ (str. 475).

U broju 4 iz 1955. iz 1955. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ pod kraticom **F. M. N.** objavo je prilog „Dr Ottokar Blaha, Logische Wirklichkeitsstruktur und personaler Seinsgrund, zur Ontologie der Universalien, Sachverhalten und Seinsschichten. Verlag Stiasny, Graz – Wien – München 1955“ (str. 558–560).

U broju 3-4 iz 1958. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Kvirin Vasilj, Analiza i sinteza čovjeka, Chicago 1958“ (str. 292–297).

U broju 1 iz 1959. u rubrici „Odjeci“ objavljuje prilog „Marginalije na fiktivni predgovor drugom izdanju ‘Analiza i sinteza čovjeka’ od dra fra Kvirina Vasilja“ (str. 106–109).

U broju 2 iz iste 1959. godine u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje prilog „Alija Šuljak, Création de banques populaires dans les pays qui aspirent à la démocratie économique, Istanbul 1958“ (str. 242–244).

U broju 4 iz 1959. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je prilog „O. Dominik Mandić: životno put i djelo – povodom 70. godišnjice života“ (str. 383–395). U istome broju u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Nova gospodarska studija dra. Jure Petričevića“ pod kraticom **F. N.**

U istome broju 4 iz 1959. u rubrici „Odjeci“ objavljuje „Znanje i bitak: moja druga i konačna replika dru fra Kvirinu Vasilju“ (str. 494–496).

U broju 1 iz 1960. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je priloge „Dr. fra Bazilije Pandžić, De dioecesi Tribunensi et Mercanensi, Romae 1959“ (str. 112–114) i „Jedan njemački pogled na Jugoslaviju“ (str. 114–115) pod kraticom **F. N.**

U broju 2-3 iz 1960. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Ivan Vitezić, La prima visita apostolica posttridentina in Dalmazia (nell’anno 1579), Roma 1957“ (str. 244–246).

U broju 4 iz 1960. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je prilog „Hrvatsko sveučilište u komunističkom prikazu: Vojo Rajčević, Studentski pokret na Zagrebačkom sveučilištu 1918-1941, Zagreb 1959“ (str. 684–697) uz zabilješku: „Ispravak: HR (1961, 1-2, str. 189)“.

U broju 1-2 iz 1961. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavljuje prilog „Problemi i zadaće hrvatske narodno-političke borbe u vrijeme Hruščovljevih ucjenjivanja i američkih zahtjeva prema FNRJ, Rim 1959, urednik dr. Ante Ciliga“ (str. 101–103).

U broju 3 iz 1961. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Stogodišnjica pravaštva: osnovne misli hrvatskog nacionalizma – njegova suvremenost?“ (str. 197–212).

U broju 4. iz 1961. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „La condena del cardenal Stepinac es un ‘crimen perfecto’: reflexiões con motivo de cuplirse 15 años del infame proceso“ (str. 321–326) uz zabilješku: „Članak na španjolskom jeziku: Osuda kardinala Stepinca savršen zločin: razmišljanja u povodu 15. obljetnice besramnog procesa“.

Antun Nizeteo objavio je ukupno 33 priloga, a u istraživanom razdoblju njih 11. Prvi se puta javlja u broju 2 iz 1951. u rubrici „Novele. Pjesnička proza. Sjećanja“ prilogom „U brodogradilištu (odlomak)“ (str. 119–122).

U broju 3 iz 1951 u rubrici „Pjesme“ javlja se prilogom: „Tri pjesme: Potomstvu; Falačka 046; Progonstvo“ (str. 215–217).

U broju 3 iz 1954. u rubrici „Pjesme“ javlja se prilogom: „Supilo: Dubrovnik, 1892; Bordeaux, 1914; Petrograd, 1915; London, 1917“ (str. 233–236).

U broju 4 iz 1955. u rubrici „Proza“ objavio je prilog „Ptičar“ (str. 431–438).

U broju 4 iz 1957. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje prilog „Olinko Delorko, Hrvatske narodne balade i romance“ (str. 406–409).

U broju 1 iz 1958. u rubrici „Pjesme“ objavljuje prilog „Ja nisam nikad napisao pjesmu“ (str. 25–26).

U broju 3-4 iz 1958. u rubrici „Nekrolozi“ objavljuje prilog „Smrt Waltera Reeva“ (str. 317–319).

U broju 1 iz 1960. u rubrici „Nekrolozi“ objavljuje prilog „Smrt Vladimira Kovačića“ (str. 129–130) uz zabilješku: „(Vinkovci, 23. III. 1907 – Zagreb, 22. VIII. 1959)“.

U broju 4 iz 1960. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavljuje prilog „Delorko: povodom pedesetgodišnjice pjesnikova života“ (str. 469–479).

U istome broju 4 iz 1960. u rubrici „Pjesme“ objavljuje prilog „Jer se ja ne nadam ikad više vratiti“ (str. 537–539).

U broju 1-2 iz 1961. u rubrici „Književna proza“ objavio je prilog „Kronika o Jeleni“ (str. 64–67).

Jure Prpić objavio je ukupno 57 priloga, a u istraživanom desetljeću njih 14. Prvi prilog objavljuje u broju 3 iz 1954. u rubrici „Pjesme“ – „Baklja u licu“ (str. 257).

U broju 4 iz 1954. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je prilog „Hrvatsko pjevačko društvo ‘Lisinski’ u Clevelandu, U. S. A.“ (str. 383–384).

U broju 4 iz 1956. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je prilog „Pismo iz Washingtona“ (str. 371–372).

U broju 1 iz 1957. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Francis Preveden, A History of the Croatian People, volume I, Prehistory and Early Period until 1937 A. D., New York 1955“ (str. 74–76).

U broju 2 iz 1957. u rubrici „Hrvatska u knjigama stranaca“ objavio je prilog „Ludvig Reiners, Svijetla (!) se ugasiše u Europi – The Lamps Went out in Europe (New York, Pantheon, 1955)“ (str. 153–155).

U broju 3 iz 1957. u rubrici „Hrvatska u knjigama stranaca“ objavio je prilog „Američki učenjak o panslavizmu: Hans Kohn, Pan-Slavism, Its History and Ideology, University of Notre Dame, 1953; The Mind of Modern Russia, New Brunswick, N. J. Rutgers University Press, 1955“ (str. 256–258).

U broju 2 iz 1958. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je tri priloga: „Maksimilijan Vanka: zaboravljeni hrvatski slikar i njegov doprinos

Americi“ (str. 129–147), „U posjetima Maksimilijanu Vanki“ (str. 148–157) i „Najnovija izložba Maksimilijana Vanke“ (str. 157–160).

U broju 4 iz 1959. u rubrici „Kulturni pregled“ objavljuje prilog „Znanstveni rad dra Dinka Tomašića u S. A. D. i pitanje ‘nacionalnog komunizma’“ (str. 448–452).

U broju 1 iz 1960. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je prilog „Život i djelo Franje Prevedena: 5. X. 1890 – 31. VIII. 1959“ (str. 87–98).

U istome broju 1 iz 1960. u rubrici „Kulturni pregled“ objavio je prilog „200-godišnjica smrti rev. Ferdinanda Konščaka: svečana proslava u Clevelandu, U. S. A.“ (str. 109) pod kraticom **J. P.**

U broju 2-3 iz 1960. u rubrici „Kulturni pregled. Knjige i časopisi“ objavio je prilog „Nada Kesterčanek, Tragovi, pjesme u prozi, Buenos Aires 1959“ (str. 246–248).

U broju 4 iz 1960. u rubrici „Eseji i različiti članci“ objavio je prilog „Tisuće Hrvatskih grobova: hrvatski doprinos Americi u krvi i životima“ (str. 741–759).

The role of the Hrvatska revija in preserving and promoting Christian-inspired texts by refugee journalists, publicists and writers in their first decade of emigration (1951 - 1961)

Summary

The Hrvatska revija and its role in the preservation and promotion of Christian-inspired texts by some selected journalists, publicists and writers who fled communist Yugoslavia after World War II is the subject of this paper, which provides an overview of the first decade (1951 - 1961) of this literary and cultural magazine, which was published in emigration. In Croatia, the first issue appeared on March 9, 1951 in Buenos Aires, edited by Vinko Nikolić and Antun Bonifačić. The study focused on the names of journalists, publicists and writers who appeared in the Croatian cultural, literary and media scene before 1945 and were forced to emigrate and become refugees after the war. Namely, since 1945 Croatia became partially communist ex-Yugoslavia and many journalists, publicists and writers were forbidden to work and many fled in fear of communist terror. The mention of their names as well as valuable journalistic, journalistic and literary texts was forbidden in ex-Yugoslavia. In his book *Destroyed Generation - the Tragic Fate of NDH Journalists*, Josip Grbelja explains that after World War II, the communists registered 330 journalists who were active between 1930 and '40. They were active at the beginning of the twentieth century. 330 of them, 38 of them were killed, 101 were permanently banned from writing and publishing, and even 131 fled abroad, but they did not stop acting intellectually and culturally. In this research, we first try to show whether and to what extent the names of some of the intellectuals mentioned by Grbelja, who fled from May 6 to 8, 1945, appeared in the Croatian Review, and elsewhere - on the basis of their publications - to investigate whether Christian themes were preserved and promoted in the Croatian Review ideas and values that were censored in communist Yugoslavia after World War II and were not allowed to be written about in a positive context.

Keywords: Croatian review, journalists, publicists, writers, emigration, Christianity.